

LANDSBYGGENS MILJÖKVALITETER

-FRÅN FOLKMUN
TILL PLANERING

Examensarbete av Åsa Svensson
Institutionen för Landskapsplanering SLU Alnarp, 2007

Landsbygdens miljökvaliteter
- från folkmun till planering

Environmental qualities in the countryside
- from peoples narratives to planing

av Åsa Svensson

Examensarbete 20 poäng/30 ECTS Landskapsarkitekt
Institutionen för Landskapsplanering Alnarp vid Sveriges Lantbruksuniversitet
Examensarbeten inom landskapsarkitektprogrammet 2008:17

Handledare: Maria Kylin, Landskapsarkitekt och Universitetslektor vid SLU Alnarp

Examinator: Erik Skärbäck, Landskapsarkitekt och Professor vid SLU Alnarp
Bitr. examinator: Fredrika Mårtensson, Universitetsadjunkt och forskare vid SLU Alnarp

Alla Illustrationer är gjorda av författaren.
Alla fotografier är tagna av författaren.
Kartor är illustrerade av författaren med material från Marks kommun som underlag.
För övrig publicering har tillåtelse erhållits från Markkontakt.

Förord

Mitt examensarbete har skett i samarbete med plan- och bygglovskontoret i Marks kommun. Det var tillsammans med Margareta Lannér-Hagentoft, tjänsteman på Plan och Bygglovskontoret, som tankarna kring arbetets utgångspunkt formades våren 2007.

Jag vill därför först och främst tacka de anställda på Plan och Bygglovskontoret, speciellt Margareta Lannér-Hagentoft och IngMarie Sjöblom, som gav mig en egen arbetsplats, ett trevligt välkomnande och stöd under arbetets gång.

Ett stort tack till min handledare, Maria Kylin, som hela tiden har hjälpt mig att hålla fokus och inspirerat mig att tänka steget längre.

Jag vill även tacka mina korrekturläsare; Emma Franzén, Pia och Göran Svensson för kloka och inspirerande synpunkter på mitt arbete. Sist vill jag även tacka min sambo Ulf Andersson, min syster Petra Svensson, samt vännerna Annika Samuelsson och Marie Edling för stöttande ord under arbetets gång.

Tack!

Åsa Svensson

2007

Sammanfattning

Med avstamp i den sociala dimensionen på hållbar utveckling tar detta arbete fokus på människors livskvalitet och hur denna kan hanteras i kommunens fysiska planering. Arbetet behandlar den problematik som uppstår när planeringens hantering av platser, som tar utgångspunkt i dess fysiska förutsättningar, även ska hantera människors åsikter, som istället baseras på individuella upplevelser av platsen.

Marks kommun, som är arbetets fysiska område, är en landsbygdskommun i västra Sverige med närhet till Göteborg, Borås och Varberg. Pendlingen är stor och trycket på bostäder i kommunen ökar. De som söker sig till Mark gör det med föreställningen om ett liv på landet och man eftersträvar att tillgodose sig vissa miljökvaliteter i sin vardag. Frågan från kommunens sida blir då varför man bosätter sig på landsbygden i Mark och vilka miljökvaliteter som är viktiga för invånarnas trivsel.

Min studie i Mark har fokuserat på den enskilda individen och dess upplevelser av den egna boendemiljön. Jag har utfört 12 telefonintervjuer med privatpersoner på landsbygden i Mark och ställt frågor som berör varför de har valt att bosätta sig på just deras plats, vad som är speciellt med deras boende och vilka miljökvaliteter som är viktiga för deras trivsel. Resultatet blev förvånansvärt samstämmigt och de miljökvaliteter som är viktiga för de landsbygdsboende är "en speciell plats och det egna", "med naturen runt knuten", "ett lugn", "nära gemenskap", "frihet" och "i alla fall lite service".

För att ta hänsyn till dessa miljökvaliteter i kommunens planering föreslår jag att man ska arbeta i två olika skalor. Dels i den översiktliga planeringen där det blir viktigt att arbeta efter en övergripande bebyggelsestruktur som gynnar upplevelsen av de olika miljökvaliteterna. Dels i den lilla och mer mänskliga skalan där människornas egna upplevelser av platser och förhållanden till platser finns.

Som en del i den översiktliga planeringen föreslår jag att man ska arbeta efter en övergripande bebyggelsestruktur, med "*den lilla och stora byn*" som koncept. Bystrukturen ger stora möjligheter för upplevelsen av de olika miljökvaliteterna där storleken på byn visar vilken prioritering man gör dem emellan. Exempelvis prioriterar man frihet och avskildhet högre om man väljer att bosätta sig i en mindre by och en nära gemenskap och service om man bosätter sig i en av kommunens större byar (som representeras av kommunens serviceorter).

I den lilla skalan föreslår jag att man i framtiden ska analysera platser och förändringar utifrån de boendes möjligheter att uppleva de olika miljökvaliteterna, en *miljökvalitetsanalys*. Analysen kan tillämpas på befintliga bostadsområden, utvecklingstankar samt i arbetet med nya detalplaner. Frågorna i analysen kan även användas som utgångspunkt för samverkan med invånarna.

Abstract

Considering the social dimension of sustainable development this thesis focuses on the qualities of life and how the environmental qualities that the inhabitants value can be incorporated in the physical planning of the municipality. The thesis deals with the problems that occur when the physical planning, with its focus on the environmental aspects, also needs to consider people's opinions, that springs from the individual experience of the place.

The municipality of Mark, where this thesis takes its place, is characterised by the countryside landscape. Mark is situated in the western part of Sweden close to Göteborg, Borås and Varberg. The commuting is extensive and the demand for dwellings in the municipality is increasing. Those who strive to live in the municipality have a conception of what life on the countryside means and of which environmental qualities they want to assimilate. The planners in the municipality of Mark are therefore interested in why their inhabitants strive to live in the countryside and what environmental qualities they value.

This study has focused on the individual and his/hers experience of their dwelling and their close surroundings. I have carried out 12 telephone interviews with individuals in the countryside in the municipality of Mark. I have asked them why they have chosen to settle down at the place of their dwelling, why that place is special and what environmental qualities they value and need for their well-being. The result was surprisingly concordant and the environmental qualities that the inhabitants of Mark value are "a special place and a place of their own", "with nature around the corner", "peace", "close fellowship", "freedom" and "at least a little service".

To consider the different environmental qualities in the physical planning I suggest that the municipality should work on two different levels. On the municipal level it is important to favour a structure in the built environment that enable for the experience of the different environmental qualities. I suggest that the municipality should work according to my concept of "*the small and large village*". The structure of the village can easily enhance the experience of different environmental qualities, where the size of the village shows which priorities between them one makes. For example if one lives in a small village one prefers freedom and isolation, and if one lives in a larger village close fellowship and service is more important.

On the smaller level the physical planning comes closer to the individuals own experiences and relationships with places. I suggest that the planners in the municipality should analyse places and changes with regard to the possibility for the individuals to experience the different environmental qualities, an *environmental qualities analysis*. The analysis can be used on already existing dwellings, when planning for future expansions and when working with new plans. The questions of the analysis can also be used as a starting point in communication with the inhabitants.

INNEHÅLL

INLEDNING	8
Bakgrund	8
Frågeställning och syfte	10
Mål	10
Metod	11
Rapportens upplägg	11
 1. HÅLLBAR UTVECKLING	 12
Vad säger olika officiella dokument?	13
Planering för det hållbara	15
Den Europeiska landskapskonventionen	18
Summering	18
 2. MARKS KOMMUN	
-FYSISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	20
Landsbygden i Mark	21
Människorna i Mark	22
Engagemang och samverkan	23
Kommunens planunderlag	25
Bebyggelsestruktur	25
Grönstruktur	27
Infrastruktur	28
Kommunens visioner	29
Bebyggelsestruktur	31
Reflektion	32
Det gröna...	32
Samverkan...	32

3. STUDIEN	34
Syftet med studien	34
Tidigare studier	36
Förutsättningar för landsbygden som boendemiljö	36
Olika livsstilar på landsbygden	38
Metod	40
Den kvalitativa intervjun	40
Tematiserad innehållsanalys	41
Resultat	42
En känsla av landsbygd	42
Hemkänsla	43
Viktiga miljökvaiteter	44
Reflektion	56
Likheter och skillnader	56
De fyra livsstilarna i Mark	58
Mark, en socialt hållbar kommun?	59
 4. FÖRSLAG	 62
Landsbygdsboendes åsikter i planeringen	62
Vilkas åsikter?	62
Övergripande koncept för att främja en "landsbygds känsla"	63
Miljökvaitetsanalys	66
Reflektion	76
 LITTERATURLISTA	 78
 BILAGA	 82
Min intervjuguide	82

INLEDNING

Bakgrund

Examensarbetet är utfört i samarbete med Marks kommun i Västra Götaland. Marks kommun är en tätortsnära landsbygdskommun med en ökande befolkning. Det är just livet på landet som lockar för de nyinflyttade, där närheten till Göteborg och ett par mindre tätorter upplevs positivt. **En revidering av kommunens översiktsplan är på gång och därför är kommunens planerare intresserade av vilka faktorer som är viktiga vid val av boende samt vilka krav som ställs på den service kommunen har.** Behovet av kunskap kring dessa frågor blev en utgångspunkt i examensarbetet.

Inom den översiktliga planeringen beskrivs den fysiska miljön utifrån kommunens bebyggelse- och infrastruktur. Övergripande avvägningar görs mellan olika intressen och kultur- och naturvård vägs mot verksamhetsetableringar och ny bebyggelse. I mer detaljerad skala planerar kommunen efter främst detaljplanen men även områdesbestämmelser. Kommunens planeringen fokuserar på den fysiska miljön och dess objekt och planeraren betraktar människans livsmiljö och platsen utifrån den fysiska miljöns förutsättningar.

Mitt sista år på utbildningen till landskapsarkitekt studerade jag kurser i miljöpsykologi där min syn på upplevelsen av människans livsmiljö och platser fick ytterligare en dimension. Den miljöpsykologiska forskningen betraktar människans livsmiljö utifrån individens egna upplevelser av platsen. Detta styrs av den mening som ges platsen samt de aktiviteter som utförs. Den fysiska miljön är endast en del i upplevelsen av platsen och om inte människorna involveras blir det endast den delen som det tas hänsyn till vid planeringen.

Utbildningen till landskapsarkitekt har gett inblick i olika förhållningssätt till platser och livsmiljöer. Skillnader i förhållningssätt och vilka begränsningar planeringen har är för mig något oklart. **Examensarbetet, som behandlar både människors livsmiljö utifrån deras egna upplevelser av platsen och kommunens fysiska förutsättningar och planering, ska hjälpa mig att förstå detta lite bättre.**

Funderar man vidare kring planering och dess koppling till hållbar utveckling finns det många olika aspekter som bör tas med. Idag har den ekologiska dimensionen ett tydligt inslag i planeringen, men det som jag vill fokusera på i detta arbete är däremot den sociala dimensionen. Det är med hänsyn till den sociala dimensionen som människors upplevelser och livskvalitet sätts i fokus. Stenbacka (2001) delar in de mänskliga behoven i tre grupper, de primära överlevnadsbehoven, de existentiella och de grundläggande fysiologiska behoven. Hon anser att planeringen hittills har fokuserat på de tekniska behoven och de

existentiella värdena har fått stå tillbaka. **Stenbacka (2001) föreslår att man ska lyfta fram de existentiella behoven genom att koppla de olika värden som människor anser vara viktiga till olika planeringsaspekter.** (Stenbacka, 2001) Mina tankar kring hållbar utveckling kommer därför att fokuseras kring människors egna upplevelser och dess påverkan på planeringen.

Den fysiska miljön består i detta arbete av landsbygdens landskap och landsbygdens speciella förutsättningar. Redan under 1990-talets senare del har befolkningen på landsbygden ökat, detta sker främst i de tätortsnära landsbygderna som blir allt attraktivare som boendemiljö och som främjas av den intilliggande tätortens aktiviteter (Renborg, 2003). Ökningen av boende och verksamheter ger även stora förändringar i landskapet, vilket i sin tur påverkar boendemiljön och då även en viktig del av attraktionen till att flytta till landsbygden (Amcoff, 2000).

Även landsbygdens förut så brukarpräglade livsstil, där arbete och fritid smälte samman, har nu förändrats. De nyinflyttade för med sig en funktionsuppdelad vardag (med ursprung från industrialismen) och man lever ett väldigt rörligt och aktivt liv. Både tätorts- och landsbygdsboende kan idag arbeta på en plats och tillbringa sin fritid på en annan. Det finns dessutom en ökad möjlighet att arbeta hemifrån och man kan numer ordna fritid och arbete på många olika sätt oavsett var man befinner sig. Detta gör att de personliga önskemålen och egna värderingarna har fått större utrymme vid val av bostad och många av de landsbygdsboende fäster stor vikt vid den närmsta fysiska miljön. **Så de landsbygdsboende idag har, som i tätorterna, helt olika sätt att ordna sin vardag och har därmed olika värderingar och tankar om sin boendemiljö.** (Nordström & Mårtensson, 2001)

"Det som vi kallar för och upplever som landsbygd utgör också en arena där människan kan skapa sin identitet. Traditionellt har staden och det urbana ansetts vara de platser där man kunnat välja identitet och där alternativen har varit många - men detta innebär inte att man med landsbygdsboende väljer bort identitetsskapandet, och inte heller att man väljer en specifik identitet - utan att landsbygden tvärtom ger utrymme för flera olika sätt att leva." (Citat sid. 80, Stenbacka, 2003)

Nordström & Mårtensson (2001) skriver att det är viktigt att planeringen kan möta de olika synsätten på landsbygdsboendet, vissa vill sköta sig själva som de alltid gjort medan andra förväntar sig en tydlig strukturering. (Nordström & Mårtensson, 2001).

"olika platser har olika identiteter och olika mening för olika människor. Olika upplevelser och förståelser av

landsbygden existerar sida vid sida. Ibland har personer som bor i olika delar av bygden motsatta uppfattningar och ibland kan en och samma person uppleva likartade situationer på olika sätt vid skilda tidpunkter. Förhållanden som dessa tydliggör behovet av att göra kvalitativa undersökningar på landsbygden. Om ambitionerna med planeringen på landsbygden skall vara mer än att, bildligt talat, tillhandahålla soptunnor måste ny kunskap tillhandahållas." (Citat sid. 219, Stenbacka, 2001)

Planeringens huvudsakliga uppgift är att medverka till en bra bebyggelse-, grön-, och infrastruktur, att främja en god miljö med en hållbar användning av mark, vatten, energi och råvaror samt att främja en god livsmiljö. (Boverket, 1996)

I detta planeringsprojekt står människans livsmiljö i fokus. Då planeringen, avsett nivå, påverkar individens livsmiljö vill jag här undersöka ett arbetssätt där individens åsikter finns med som en utgångspunkt i planeringen. Arbetet innefattar därmed en studie med individens upplevelser och åsikter i fokus samt kommunens fysiska förutsättningar och planeringens verktyg.

Frågeställning och syfte

Mitt egna intresse för landsbygden tillsammans med kommunens frågor har lett fram till detta examensarbets frågeställning och främsta syfte. Jag vill ta reda på vad som är viktiga miljökvaliteter i de landsbygdsboendes livsmiljö samt reflektera över hur dessa kan påverka kommunens planering. Examensarbetets frågeställningar är:

Vilka miljökvaliteter är viktiga för de boende på landsbygden i Marks kommun?

Kan de boendes upplevelser ge riktlinjer för den fysiska planeringen?

Syftet med examensarbetet är att få en större förståelse för de landsbygdsboendes trivsel samt planeringens förutsättningar och begränsningar.

Mål

I mitt examensarbete vill jag ta reda på vilka miljökvaliteter i boendemiljön som är viktiga för de landsbygdsboende. Intressanta frågor som står i fokus är: Varför bor de på landsbygden? Vilka miljökvaliteter är grunden för ett attraktivt landsbygdsboende? Hur

vill man bo, enskilt eller med grannar? Vilka förväntningar har man på den kommunala servicen?

Tanken är sedan att koppla dessa miljökvaliteter till kommunens bebyggelsestruktur, planering och dess arbete med hållbar utveckling. Arbetet med hållbar utveckling ses här utifrån den sociala dimensionen med fokus på arbetet med landsbygdsutveckling enligt det nya LBU (Landsbygdsprogrammet 2007-2013) samt den Europeiska landskapskonventionens syn på människans vardagslandskap.

Mitt förslag kommer att resultera i en reflektion kring hur miljökvaliteterna kan påverka kommunens planering, visa på tankar kring kommunens bebyggelsestruktur samt ge övergripande strategier för hur kommunen kan planera för och ta till vara på de miljökvaliteter som är viktiga i dess invånares boendemiljö.

Metod

För att nå mitt mål har jag utfört litteraturstudier av litteratur som behandlar tidigare studier om landsbygdsboende, hållbar utveckling, intervjustudier samt material om kommunens fysiska förutsättningar och tidigare utredningar.

Jag har genomfört telefonintervjuer som riktar sig mot de landsbygdsboende i Marks kommun. Resultatet från dessa har sammanställts och analyserats i förhållande till tidigare studier. Sist har jag arbetat med förslag kring kommunens framtida planering som tar hänsyn till dessa miljökvaliteter.

Rapportens upplägg

Tanken är att först studera litteratur som rör planering för hållbar utveckling med den sociala dimensionen i fokus samt landsbygdens roll i denna. Därefter introducerar jag läsaren för Marks kommun och dess fysiska förutsättningar samt för en reflektion kring dess planering.

Genomgången av Marks kommun fungerar även som en introduktion till den fysiska miljö vari jag har utfört min studie. Studien går igenom med syfte, metod och resultat samt tankar kring dessa.

Slutligen reflekterar jag över hur kommunens planering kan använda sig av studiens resultat och ta hänsyn till de boendes åsikter. Här ger jag även ett konceptuellt förslag på kommunens bebyggelsestruktur samt reflekterar över mina egna förslag.

1. HÅLLBAR UTVECKLING

Hållbar utveckling är ett vitt begrepp som används i många olika sammanhang, och det har blivit ett ledord för all framtidsplanering. Vad är då hållbar utveckling och hur kan jag förhålla mig till det i mitt arbete? För att få en tydligare bild av begreppet hållbar utveckling samt hur en planering med hållbarhet som grund kan se ut har jag här gjort en mindre litteraturstudie i ämnet.

Då detta arbete fokuserar på människors **livskvalitet** och upplevelser i sin boendemiljö **på landsbygden** har jag valt att fokusera på dessa aspekter i litteraturstudien.

Nedan följer en kortare beskrivning av hållbar utveckling med dess definition och olika dimensioner. Jag redovisar även hur Regeringen ser på en hållbar planering. För att knyta an till landsbygdens roll i en hållbar utveckling har jag sammanställt litteratur från Landsbygdskommitténs betänkande samt det nya Landsbygdsprogrammet. Då Sverige i framtiden kommer att ratificera den Europeiska landskapskonventionen, som kommer ha stor betydelse för hur vårt landskap ska styras, blir det intressant att redovisa dess syn på hållbar utveckling och människors livskvalitet.

Vad säger olika officiella dokument?

Den vanligaste definitionen av hållbar utveckling är *“en samhällsutveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”*, skriven i Brundtland- kommissionen. (Hållbarhetsrådet, 2007-06-14, Elektronisk)

Begreppet hållbar utveckling uppkom i Brundtlandsrapporten 1987 med miljöfrågorna som utgångspunkt. Ett par år senare, 1992, i Riodeklarationen och i arbetet med Agenda 21 lyftes de tre dimensionerna, ekonomiska, sociala och ekologiska, fram för att bredda hållbarhetsarbetet. (Hermansson, 2006)

För att lyckas med en hållbar utveckling anser Hållbarhetsrådet (2007-06-14) att det måste finnas en hög delaktighet från hela samhället. Från Regering till den enskilda individen där det måste finnas en bra samverkan mellan de olika nivåerna (nationell, regional och lokal nivå) (Hållbarhetsrådet, 2007-06-14, Elektronisk)

Hållbar utveckling delas oftast in i de tre ovan nämnda dimensionerna. Ibland läggs även en fjärde dimension, kulturell hållbarhet, till begreppet.

Tre dimensioner

“En hållbar utveckling innebär att skapa ett samhälle där ekonomisk utveckling, social välfärd och sammanhållning förenas med en god miljö.” (Citat, Hållbarhetsrådet, 2007-06-14, Elektronisk)

Ekologisk hållbarhet

Hållbar utveckling kopplas kanske starkast till arbetet med den ekologiska dimensionen och ett mer aktivt miljötänkande. Den ekologiskt hållbara utvecklingen handlar om att skydda miljön, att försörjningen skall vara hållbar samt att jordens resurser ska användas effektivt (Regeringen, 1997). Miljöarbetet sker i form av arbete med de 16 miljömålen;

- begränsad klimatpåverkan,
- frisk luft,
- bara naturlig försurning,
- giftfri miljö,
- skyddande ozonskikt,

- säker strålmiljö,
 - ingen övergödning,
 - levande sjöar och vattendrag,
 - grundvatten av god kvalitet,
 - hav i balans samt levande kust och skärgård,
 - myllrande våtmarker,
 - levande skogar,
 - ett rikt odlingslandskap,
 - storslagen fjällmiljö,
 - god bebyggd miljö
 - samt ett rikt växt och djurliv
- (Miljömålsportalen, 2007-06-14, Elektronisk).

En hållbar försörjning innebär att naturens ekosystem inte ska sättas ur balans och att användningen av naturens resurser inte får överstiga återförandet. Material bör återvinnas och energiförsörjningen baseras på förnyelsebara resurser. I arbetet med en effektivare användning av jordens resurser ligger fokus på att minska användningen av både energi och material. (Regeringen, 1997)

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet handlar om att hushålla med resurser och om ekonomisk tillväxt, markanvändning, levnadsstandard, sysselsättning och näringsliv. (Hermansson, 2006)

Social hållbarhet

Social hållbarhet sätter människan i fokus och det handlar om aspekter som demokrati, deltagande, hälsa och trygghet.

Det finns flera olika vinklingar på vad en socialt hållbar utveckling innebär. Castell (2007-06-15) beskriver fem synsätt på den sociala hållbarheten; *miljövänlig livsstil* med fokus på behovet att förändra attityder och livsstilar för att skapa ett hållbart samhälle, *rättvist miljöutrymme* med fokus på alla människors rätt till jordens resurser och att dessa bör vara rättvist fördelade, *demokrati och delaktighet* med människors rätt till inflytande och behovet av att sammanföra den lokala kunskapen med experternas, *livskvalitet* med en strävan att öka den för alla, samt en ökad *tillit* människor emellan och mellan individ och samhälle. (Castell, 2007-06-15, Elektronisk)

Den *kulturella dimensionen* läggs ibland till begreppet hållbar utveckling men kan även sägas tillhöra den sociala dimensionen. Det handlar om att kunna förstå och trivas på en plats. Att känna tillhörighet och skapa identitet hänger starkt samman med det kulturarv som finns i landskapet. Detta innebär att det är väldigt viktigt att bevara ett kulturarv

inför kommande generationer, att främja kulturella aktiviteter och att skapa mötesplatser. (Hermansson, 2006)

I detta arbete kommer jag att fokusera på den sociala dimensionen som lägger fokus på människans livskvalitet samt demokrati och delaktighet.

Planering för det hållbara

Som en del i den svenska strategin för en hållbar utveckling har Regeringen utvecklat fyra framtidsfrågor som ska finnas med i arbetet med en hållbar utveckling nationellt, regionalt och lokalt (Regeringen, 2005). Dessa framtidsfrågor rör strategier kring att:

- bygga samhället hållbart,
- stimulera en god hälsa på lika villkor,
- möta den demografiska utmaningen,
- främja en hållbar tillväxt. (Regeringen, 2005)

På regional nivå ansvarar sedan varje län och region för att ta fram en utvecklingsplan, med långsiktliga visioner för en hållbar regional utveckling (Byrsten, 2007-06-19, Elektronisk). Länsstyrelsens roll är att ta fram regionala underlag för den kommunala planeringen, ge råd samt att granska och pröva kommunens planering med hänsyn till en hållbar utveckling. Detta görs med fokus på kommunens riksintressen, hälsa och säkerhet, miljökvalitetsnormer samt om hänsyn tas till mellankommunala frågor.

Kommunens uppgift är att planera för och styra markanvändningen i kommunen med stöd av Plan- och bygglagen samt Miljöbalken (Länsstyrelserna, 2007-09-26, Elektronisk). Planeringens huvudsakliga uppgift är att medverka till en bra bebyggelse-, grön-, och infrastruktur, att främja en god miljö med en hållbar användning av mark, vatten, energi och råvaror samt att främja en god livsmiljö (Boverket, 1996). Ett av kommunens planeringsinstrument är översiktsplanen. Översiktsplanen samlar kunskap från flera olika verksamhetsområden och gynnar ett sektorsövergripande samarbete. Den har ett långt perspektiv och tar ställning till framtida problem (Byrsten, 2007-06-19, Elektronisk).

Landsbygdens roll i det hållbara arbetet

Westholm (1996) frågar sig om inte landsbygden har bättre förutsättningar än staden för en hållbar utveckling. Nya planeringsformer med ett ökat behov av delaktighet och individens eget ansvarstagande (och därmed behov av självorganisering) blir allt mer aktuell och det är bland annat i dessa aspekter landsbygden har ett försprång. (Westholm, 1996)

Enligt Westholm (1996) finns det flera tendenser i landsbygdens redan pågående utveckling som gör den lämplig för ett hållbart samhälle:

- *Närheten till naturen*, som är viktig för människors livskvalitet samt för möjligheterna till lokal produktion, kretsloppstänkande och hållbara energisystem.
- En redan *framväxt folkrörelse* som gynnar en delaktighet i planeringen. Byalag och föreningar har ofta startats för att på eget initiativ förändra och utveckla den egna bygden.
- *Landsbygdens fysiska uttryck*, med större avstånd mellan människorna och där marken är mindre låst i fasta användningsområden eller i restriktioner. (Westholm, 1996)

Landsbygdens utveckling är ofta på agendan idag och nyligen har Landsbygdskommittén gett ett betänkande till Regeringen med en långsiktig strategi för en hållbar landsbygdsutveckling. Samtidigt kom det nya Landsbygdsprogrammet 2007-2013 som påverkar vilka delar av landsbygden som kan få stöd för sin verksamhet.

Landsbygdskommitténs betänkande har resulterat i ett förslag där Sverige ska arbeta med fem övergripande strategiområden för en hållbar landsbygdsutveckling:

- Ett lokalt perspektiv på demokrati, ansvar och roller.
- Landsbygdens företagande och arbetsmarknad.
- Landskapets förändring – de areella näringarna, naturen och den kulturella miljön.
- Livsvillkoren på landsbygden.
- Kompetensutveckling. (Landsbygdskommittén, 2006)

Landsbygdsprogrammet 2007-2013 strävar efter en hållbar utveckling och har delat upp stöden för åtgärder i fyra axlar;

- Axel 1. Förbättra konkurrenskraften i jord- och skogsbruket,
- Axel 2. Förbättra miljön och landskapet,
- Axel 3. Diversifiering och förbättrad livskvalitet,
- Axel 4. Främja genomförande med lokal förankring, inflytande och samarbete (Leadermetoden). (Regeringskansliet, 2007)

Mitt examensarbete nuddar främst vid två av Landsbygdskommitténs strategiområden, det lokala perspektivet samt livsvillkoren på landsbygden. Nedan går jag igenom dessa två samtidigt som jag redogör för åtgärder inom det nya Landsbygdsprogrammet 2007-2013 som stödjer dessa.

Ett lokalt perspektiv på demokrati

Landsbygdskommittén (2006) anser att en viktig del av arbetet med en hållbar utveckling är att ta tillvara människors engagemang för den egna bygden. Man anser att den lokala nivån, individen, måste kunna påverka kommunens planering och medverka i utvecklingen av goda livsvillkor för att ett fungerande vardagsliv ska kunna nås. Det blir då viktigt att ta hänsyn till lokala behov i den fysiska planeringen genom att till exempel i samarbete

med olika lokala grupper forma bland annat översiktsplanen. (Landsbygdskommittén, 2006)

För att främja livskvaliteten och samverkan mellan individ och kommun blir det därmed viktigt att skapa mötesplatser på landsbygden där nya insikter i demokrati, inflytande och delaktighet kan skapas. (Regeringskansliet, 2007)

Inom landsbygdsprogrammet ger man stöd för projekt med lokal förankring, inflytande och samarbete. Man ser gärna att Leadermetoden används och det är viktigt att alla delar av näringslivet, kommunen samt lokala och ideella organisationer är med. Tanken bakom Leadermetoden är att den ska koppla lokal kunskap och ett underifrånperspektiv till samhällets målsättningar och utvecklingsarbeten. (Regeringskansliet, 2007)

Landsbygdens livsvillkor

Landsbygdskommittén (2006) pekar på de olika förutsättningar för en god livskvalitet som finns på landsbygden och att lösningarna därför måste vara olika för olika platser och människor. Man anser att alla har rätt till ett bra boende, trygghet, säkerhet och tillgänglig service. (Landsbygdskommittén, 2006)

Det är därför viktigt att ta hänsyn till olika platserns förutsättningar samt de förändringar i livsstilmönster som kontinuerligt sker. Landsbygden bör innehålla olika typer av boendeformer som lockar allt från unga till gamla och människor med olika livsstilar. Landsbygdskommittén (2006) anser att det är viktigt att underlätta för ny- och ombyggnation samtidigt som man stärker möjligheterna att bevara, utveckla och bruka kulturhistoriska boendemiljöer samt områden med naturvärden. Det är även viktigt att satsa på nya lösningar för service samt samordning av transporter. (Landsbygdskommittén, 2006)

Regeringskansliet (2007) anser att en av de grundläggande förutsättningarna för en positiv utveckling av landsbygden är en god servicenivå, vilket det ofta är sämre ställt med på landsbygden. På många platser försvinner servicen allt mer och det finns ett behov av att utveckla flexibla lösningar på lokal nivå. Det är viktigt att bära med sig affärens betydelse, både som mötesplats och som ombud för bland annat post, bank, apotek, drivmedelsförsäljning och systembolag. (Regeringskansliet, 2007)

Inom landsbygdsprogrammet ger man stöd för att främja en god livsmiljö och man stöttar de grupper och nätverk som vill främja en hållbar utveckling i bygden samt öka en bygds attraktionskraft för inflyttning och företagande. Man strävar efter att stimulera samordning och nya lösningar som kan bidra till företagande och boendes livsmiljö. Det kan vara nya servicelösningar eller insatser i det lokala kultur- och fritidslivet. Målgrupper för stöden är olika företag på landsbygden samt lokala utvecklingsgrupper och andra aktörer. (Regeringskansliet, 2007)

Den Europeiska landskapskonventionen

Den europeiska landskapskonventionen har i dagsläget skrivits under av Sverige vilket innebär att vi har accepterat den färdiga texten. En ratificering av konventionen skulle göra den juridiskt bindande vilket skulle innebära att Sverige måste infoga konventionens beslut och åtgärdsprogram i den nationella lagstiftningen och politiken. (Riksantikvarieämbetet, 2007-07-05, Elektronisk)

Den Europeiska landskapskonventionen har kommit till ur behovet av att nå en hållbar samhällsutveckling i Europa som främjar ett balanserat förhållande mellan sociala behov, ekonomisk aktivitet och miljö. Man vill framhäva landskapets betydelse för människan och man anser att landskapet, oavsett om det är ett stads- eller landsbygdslandskap, vackert eller fult, är en viktig del i människors sociala välfärd och livskvalitet där landskapet bidrar till individers utveckling och identitet. (Council of Europe, 2007-09-20, Elektronisk)

Landskapskonventionen konstaterar att den snabba utvecklingen inom bland annat jord- och skogsbruk, industri, stadsplanering, infrastruktur och turism i många fall har lett till en förstörelse eller utarmning av landskapet. Människor har börjat uppmärksamma dessa förändringar och upplever att det har en negativ påverkan på deras livskvalitet. Konventionen anser därför att landskapet inte längre endast skall styras av ekonomiska och tekniska aspekter som den enskilde individen inte kan påverka, utan att förändringarna i landskapet istället ska ha sitt ursprung i demokratiska beslut på både regional och lokal nivå. (Council of Europe, 2007-09-20, Elektronisk)

Man anser att individens möjligheter att påverka landskapets utveckling skapar större förutsättningar för en starkare lokal och regional identitet och en känsla av tillfredsställelse för individen. (Council of Europe, 2007-09-20, Elektronisk)

Målet med konventionen är att lyfta fram landskapets betydelse för människan och att främja ett mer framåtblickande perspektiv. Landskapet kan inte ses som ett stillastående fenomen som endast ska skyddas och bevaras utan är i ständig förändring och behöver istället förvaltas och planeras. (Riksantikvarieämbetet, 2007-07-05, Elektronisk)

Summering

- ett socialt perspektiv

Det fokus som finns på den sociala dimensionen i hållbarhetsbegreppet i detta arbete rör främst tankar om livskvalitet samt demokrati och delaktighet. De olika officiella dokumenten tar alla upp de sociala värdena som en viktig del i arbetet med en hållbar utveckling. *Det lokala som utgångspunkt* för en god livskvalitet återkommer

i alla dokumenten som jag redovisat för om än med lite olika fokus. Den Europeiska landskapskonventionen vill uppmärksamma hur förändringar i landskapet påverkar människorna som bor i det, och att dessa förändringar bör kunna påverkas av individerna själva. Landsbygdskommittén kopplar livskvalitet till miljökvaliteter som ett bra boende, trygghet, säkerhet och tillgänglig service.

Fokuseringen på platsens egenskaper och det lokala som utgångspunkt visar även på ett ökat behov av kunskap från människorna själva. Vad är det som påverkar livskvaliteten? Vilka miljökvaliteter är det som är viktiga? Landsbygdskommittén anser vidare att det är viktigt att ta hänsyn till de olika livsstilar som dagens landsbygdsbo har samt de förändringar i livsstilsmonster som ständigt sker.

Det är inte bara viktigt med ett lokalt perspektiv för att få reda på vad invånarna själva tycker utan även för att främja en av aspekterna inom själva livskvaliteten, upplevelsen av demokrati och delaktighet. Det blir allt viktigare att göra det möjligt för invånarna att kunna påverka planeringen och utvecklingen. Speciellt det som rör den egna platsen. Demokrati och delaktighet är viktiga delar av den sociala dimensionen på hållbar utveckling, och nämns i alla dokument. Den Europeiska landskapskonventionen anser att ökade möjligheter att påverka det egna landskapet ökar den lokala identiteten och den egna tillfredsställelsen. Landsbygdskommittén anser att en lokal förankring ger ett underifrånperspektiv som behövs som komplement till kommunens egna expertfokuserade planering. Det nya Landsbygdsprogrammet stödjer detta synsätt med olika bidrag.

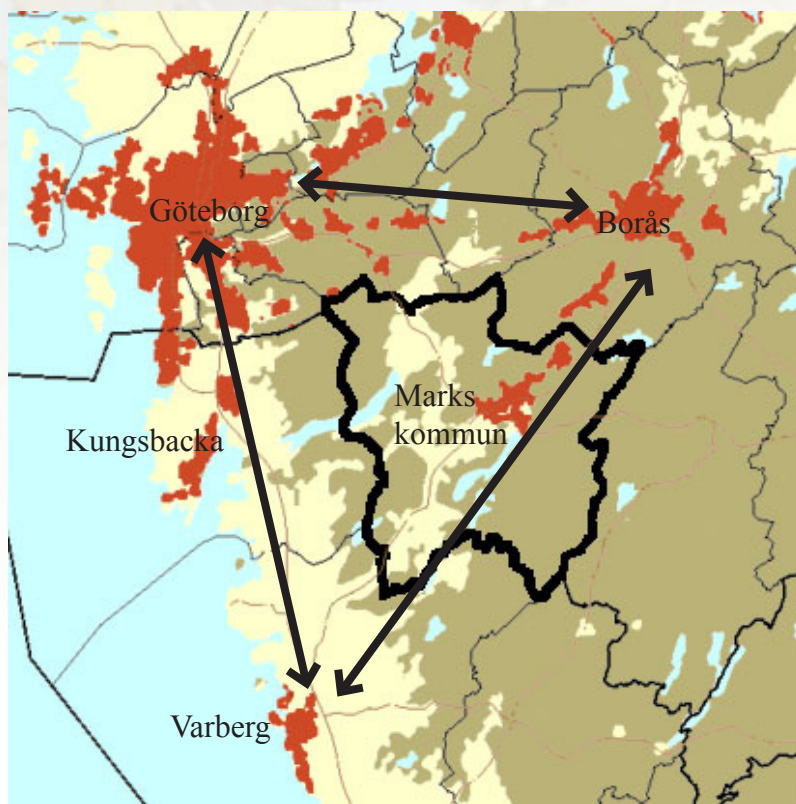
I praktiken är det på den lokala nivån som uppsatta mål och strategier ska genomföras. Det kommunala planeringsmonopolet tillsammans med kommunens kontakt med individ, företag och föreningar blir mycket viktig. Den sociala dimensionen och förutsättningarna för dess hållbarhet kan påverkas i planeringen genom att öppna upp för samverkan mellan kommun, intressenter och privatpersoner. Det blir viktigt att ta tillvara på människors redan befintliga engagemang samt att inspirera till nya. Kommunen bör hela tiden sträva efter nya samverkansformer som lyfter de boendes perspektiv och åsikter.

Enligt Westholm (1996) har landsbygden goda förutsättningar för en hållbar utveckling med närheten till naturen, ett redan påbörjat lokalt utvecklingsarbete och en glesare struktur (Westholm, 1996). Ur denna synvinkel är den spridda bebyggelsen i Marks kommun en förutsättning för en hållbar utveckling istället för en negativ aspekt. Kanske är det själva strukturen i bebyggelsen som gör det möjligt att lättare skapa gemenskap och mötesplatser och därmed skapa forum för samverkan kring en hållbar utveckling.

Slutsatsen blir att en socialt hållbar utveckling handlar om att stärka människors livskvalitet samt ge större utrymme för samverkan mellan individ och kommun. I detta arbete vill jag ta reda på invånarnas åsikter om den egna livskvaliteten och samtidigt pröva ett sätt att få in dessa åsikter i planeringen.

2. MARKS KOMMUN -FYSISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Marks kommun ligger i en triangel mellan Göteborg, Varberg och Borås och präglas starkt av närheten till dessa orter. De goda pendlingsmöjligheterna skapar en stor efterfrågan på bostäder och verksamheter både i och utanför kommunens orter, och kanske främst i kommunens centrala och nordvästra kommundelar. (Marks kommun, 1991)

Karta 1. Marks kommun i ”triangeln”.

Landskapet präglas av ett öppet varierat kulturlandskap, en småskalig bebyggelse med god tillgång på närservice, god kontakt med vatten och värdefulla naturområden för rekreation. Detta är även viktiga kvaliteter som kommunen strävar efter att värna i framtida planering och man har som mål att den... *“fysiska miljön ska användas hållbart ur ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt”*. (cit. sid. 5, Marks kommun, 1991)

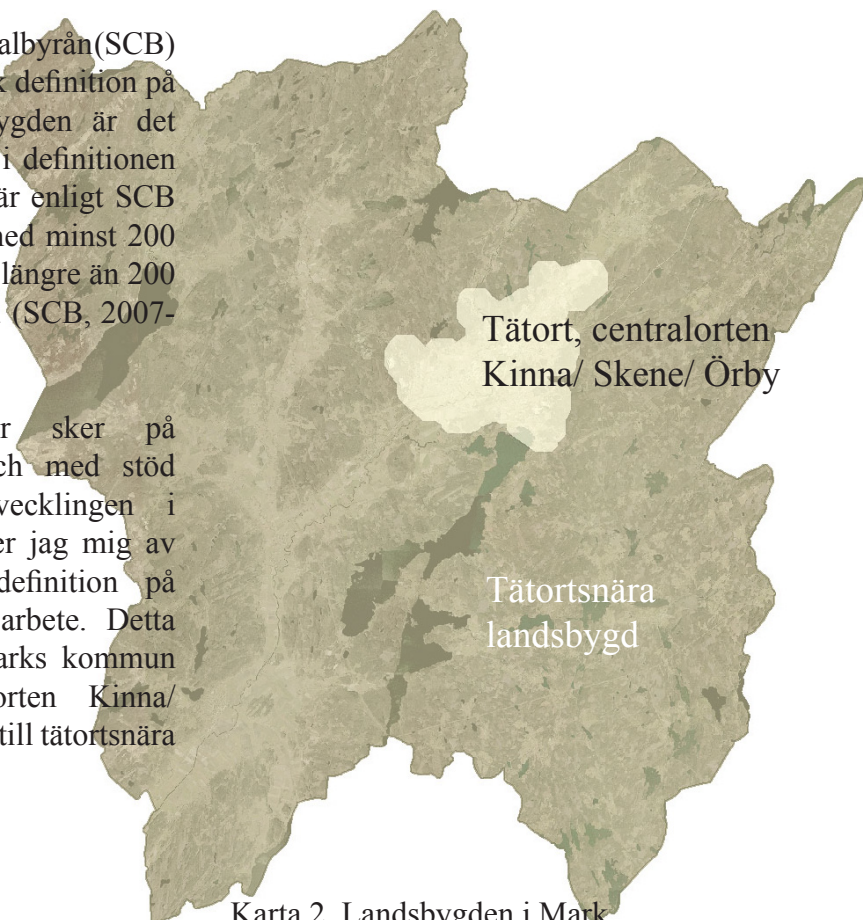
Landsbygden i Mark - var är början och slut?

Var landsbygden börjar och slutar är inte lätt att definiera. Vad som är landsbygd varierar beroende på vem man frågar. Glesbygdsverket (2005) skriver att landsbygden ofta börjar direkt utanför tätorterna, där landsbygden skiljer sig i den fysiska miljön gentemot den tätare bebyggda orten. I kommunala sammanhang är då allt landsbygd förutom kommuncentra, större städer och tätorter. Enligt Glesbygdsverket (2005) har en större **tätort** mer än 3000 invånare, till tätorten räknas då 5 minuters restid omland. Är det mellan 5 och 45 minuters restid från tätorten kallar man det **tätortsnära landsbygd** och områden med längre avstånd än så **glesbygd**. (Glesbygdsverket, 2005)

Inom Marks kommun har man ingen specifik definition på vad som är landsbygd, här pratar man om tätorter/ serviceorter och dess omland. Inom kommunen använder man benämningen tätort på alla serviceorter och som stöd för indelningen hänvisar man till den Statistiska Centralbyråns definition på tätort. Sivedal (2007-05-11) tror även att det finns en historisk anknytning till användandet av begreppet tätort då det är de tidigare kommuncentra som idag anses vara tätorter. (Sivedal, 2007-05-11, muntligen)

Den Statistiska Centralbyrån (SCB) har ej någon specifik definition på landsbygd. Landsbygden är det som inte innefattas i definitionen på tätort. En tätort är enligt SCB alla hussamlingar med minst 200 invånare som ej har längre än 200 meter mellan husen. (SCB, 2007-05-11, Elektronisk)

Då mina studier sker på kommunal nivå och med stöd från landsbygdsutvecklingen i kommunen använder jag mig av Glesbygdsverkets definition på landsbygd i detta arbete. Detta innebär att hela Marks kommun borträknat centralorten Kinna/ Skene/ Örby räknas till tätortsnära landsbygd.

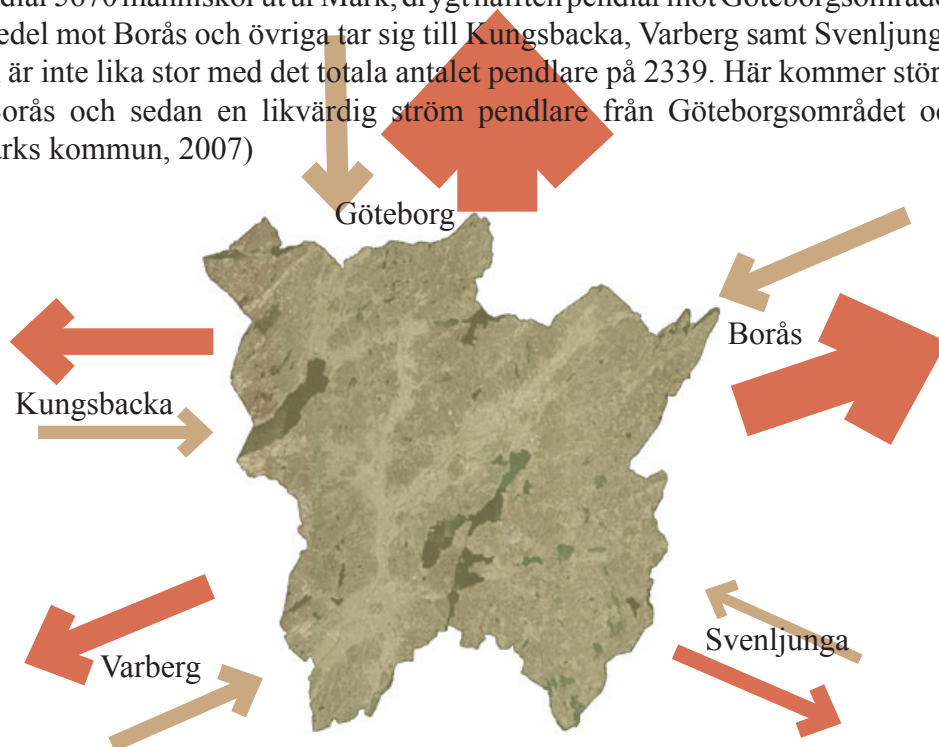
Karta 2. Landsbygden i Mark.

Människorna i Mark

I Marks kommun bor det 33594 människor (Marks kommun, 2007). Av dessa bor lite mindre än hälften, 15249 personer, i centralorten Kinna/ Skene/ Örby och resterande invånare, 18345, i den tätortsnära landsbygden (enligt Glesbygdsverkets definitioner).

Man beräknar att befolkningen kommer att växa till 34200 invånare år 2010 och 37000 invånare år 2015. Detta skulle ge ett behov av 70 nya bostäder per år fram till 2010 och därefter 280 bostäder per år fram till 2015. (Marks kommun, 2007b)

Varje dag pendlar 5670 människor ut ur Mark, drygt hälften pendlar mot Göteborgsområdet, en dryg fjärdedel mot Borås och övriga tar sig till Kungsbacka, Varberg samt Svenljunga. Inpendlingen är inte lika stor med det totala antalet pendlare på 2339. Här kommer större delen från Borås och sedan en likvärdig ström pendlare från Göteborgsområdet och Varberg. (Marks kommun, 2007)

Karta 3. In- och utpendling i Marks kommun.

Markbon har en stark mentalitet med inställningen att med eget arbete klara sin överlevnad, vilket gör att entreprenörsandan är stor med många småföretag i kommunen. Andelen sysselsatta inom tillverkningsindustrin samt jord- och skogsbruk är större i kommunen än i Sverige överlag. (Marks kommun, 2007-10-25, Elektronisk)

Marks kommun har en lång historia inom textilindustrin och många företag präglas ännu idag av denna bransch, som är den största industrin i kommunen. Det började med att många, som ett komplement till jordbruket, vävde hemma och sålde vidare till gårdfarihandlare. Flera kända textiltillverkare i Mark har sin grund i denna industri, såsom Kvadrat Sanden, Ludvig Svensson, Kasthall och Svensson Markspelle. (Marks kommun, 2007-06-20, Elektronisk)

Engagemang och samverkan

Det är många som engagerar sig både för sin bygd och för större samhällsfrågor och kommunen präglas i stort av den positiva ”Markandan” (Marks kommun, 2007-10-25, Elektronisk). Det finns idag 16 aktiva byalag och ett stort föreningsliv.

Byalagens arbete sker helt ideellt av de boende i bygden. De träffas och driver projekt och frågor som är kopplade till bygden som helhet, dess framtid, utveckling och gemenskap. Byalaget fungerar som en paraplyorganisation med kontakter till bygdens olika föreningar och näringsliv. Flertalet av kommunens byalag arbetar med utvecklingsplaner där bygden inventeras och man kommer överens om byns önskemål och strategier för dess framtida utveckling. Byalagen och dess utvecklingsplaner används sedan som bas för kommunikation mellan invånarna och kommunen. (Johansson, 2007-05-21, muntligen)

Kommunen har som ambition att få med invånarna i aktuell planering. I detaljplaneprocessen (om det inte är ett enkelt planförfarande) sker både ett samråd med berörda fastighetsägare, myndigheter, föreningar och kommunala förvaltningar och en utställning där allmänheten får chansen att säga sitt (på en offentlig plats såsom biblioteket). Inför möten och utställningar annonserar man i lokala tidningar, se exempel till höger. (Marks kommun, 2007-10-19, Elektronisk)

I kommunens översiktsplanering sker alltid både ett samråd och en utställning. För att locka till engagemang har man försökt sig på olika angreppssätt. Man har bjudit in alla i bygden, föreningar och byalag till möten via affischer och annonser i tidningar, man har testat att göra enkäterstudier via nätet. Det är sedan väldigt olika uppslutning till möten beroende på bygdens eller byns egna ”anda”. Med det finns från kommunens sida en önskan att nå ut till invånarna. (Sjöblom, 2007-10-19, Muntligen)

Som folkbokförd i kommunen kan du även komma med så kallade ”Medborgarförslag”, där invånarnas förslag behandlas likvärdigt som en motion i kommunfullmäktige. Via kommunens hemsida kan man även föra fram åsikter, göra inlägg och ställa frågor till kommunens politiker där ambitionen är att svar ska ges inom 72 timmar.

Illustration

Bebyggelsestruktur - hur det ser ut idag

Samråd Sätla

Förslag till detaljplan för Sätla 5:3 med flera, Sätla, har upprättats av plan- och bygglövskontoret.

Ett informationsmöte anordnas kring planförslaget **torsdagen den 20 september klockan 18.30 i Marks Bostads kvarterslokal, Kyrkstallsvägen, Sätla.**
Alla intresserade hälsas välkomna.

Detaljplanen syftar till att möjliggöra 17 nya tomter för gruppbebyggda friliggande småhus. Planområdet är beläget på en skogshöjd norr om Hyssnavägen, med tillfart från Kyrkstallsvägen.

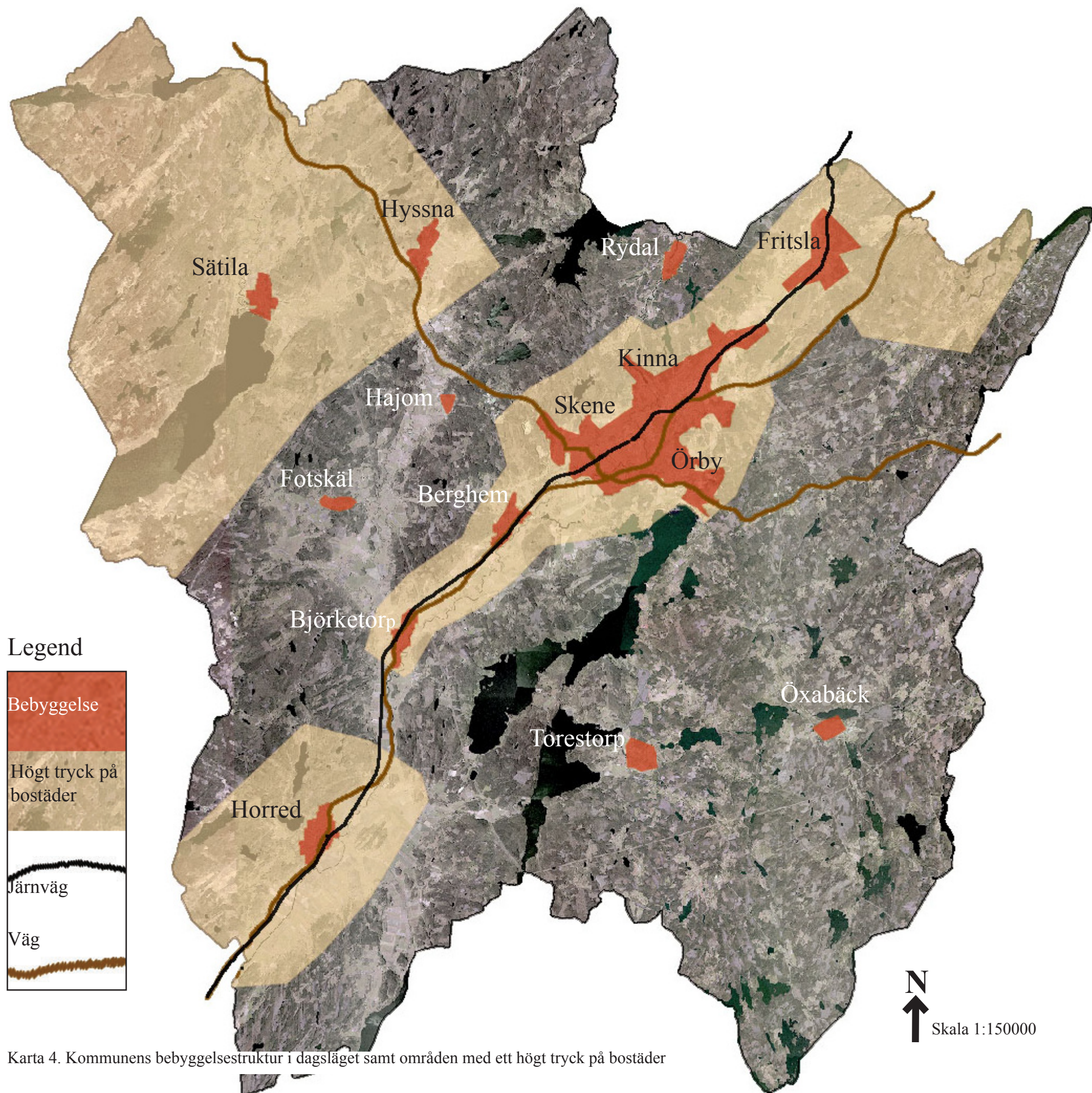
Fullständiga samrådshandlingar finns tillgängliga under tiden 30 augusti-12 oktober 2007, på kommunhuset och plan- och bygglövskontoret i Kinna, öppettider vardagar 08-16, på Sätla bibliotek under ordinarie öppettider, i Marks Bostads grovtvättstuga, Kyrkstallsvägen, Sätla, samt på kommunens hemsida www.mark.se

Vid eventuella frågor kontakta gärna planarkitekt Elena Eckhardt, telefon 0320 21 71 96.

Synpunkter på förslagen kan sändas skriftligt till plan- och bygglövskontoret, 511 80 Kinna, **senast den 12 oktober 2007.**

Kinna den 30 augusti 2007
Plan- och byggnadsnämnden

Bild 1. Kommunen annonserar i Markkontakt för ett samråd i Sätla.

Karta 4. Kommunens bebyggelsestruktur i dagsläget samt områden med ett högt tryck på bostäder

Kommunens planunderlag

Bebyggelsestruktur

- hur det ser ut idag

En decentraliserad bebyggelsestruktur

Bebyggelsestrukturen är idag småskalig och decentraliserad med ett sammanvuxet Kinna/ Skene/ Örby som ”centralort” i mitten av kommunen och flertalet mindre orter spridda runtom. Till de mindre serviceorterna räknas Sätla, Hyssna, Fritsla, Öxabäck, Torestorp, Horred och Björketorp.

Effekterna av spridd bebyggelse

Kommunen anser att den spridda bebyggelsen på landsbygden för med sig en mängd problem. Det blir ett dåligt underlag för kollektivtrafik vilket tar sig uttryck i en stor mängd bilkörande, som i sin tur påverkar miljön negativt. Befolkningsunderlaget för service är svagt samtidigt som de boende har stora krav på kommunen med skolskjuts, avfallshantering, äldreomsorg, vägunderhållning med mera. Den spridda bebyggelsen ger vatten- och avloppsproblem (VA), det kommunala inte når ut till de landsbygdsboende och där felaktiga VA-hanteringar belastar miljön och då speciellt vattendragen hårt. (Marks kommun, 1991) Den spridda bebyggelsen kommer ofta i konflikt med natur-, vatten-, och kulturminnesvården, det rörliga friluftslivet, jordbruket, skogsbruket samt grusförsörjningen. Dock anser man även att den spridda bebyggelsen bidrar till en levande landsbygd och ett omhändertagande av byggnader och landskap, vilket ses som väldigt positivt. (Marks kommun, 1991)

Tryck på bostäder

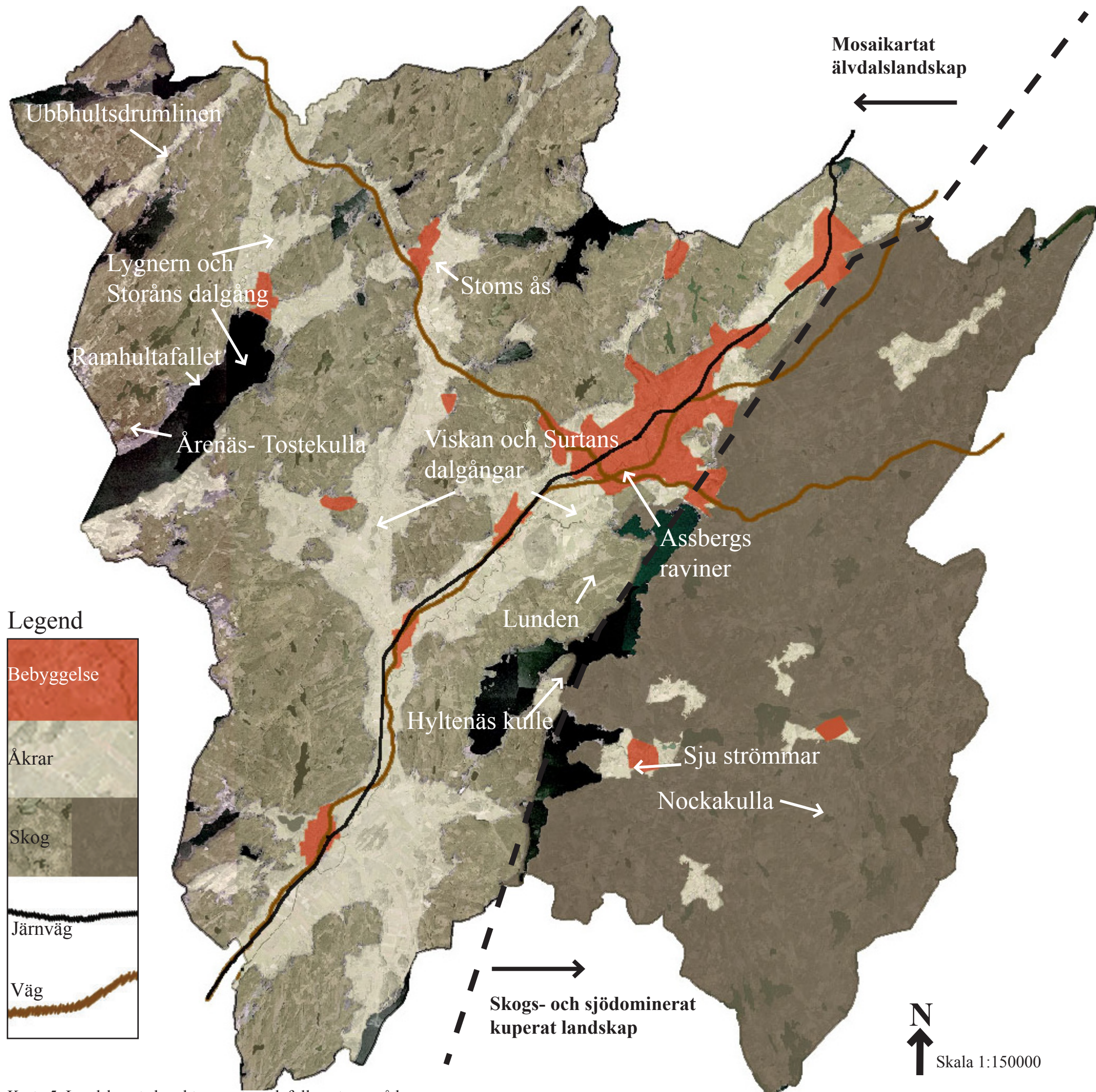
Sedan början av 2000-talet har befolkningmängden ökat med ungefär 100 invånare per år. I kommunens prognos fram till 2010 antar man att inflyttningsöverskottet kommer att fortsätta vara positivt, speciellt från Göteborgsregionen. Göteborgsregionens fortsatta utveckling och de goda pendlingsmöjligheterna till Marks kommun gör detta till ett troligt scenario.

Vid en titt på de olika kommundelarna ser befolkningsförändringen lite olika ut. Det är främst kommundelarna Kinna, Fritsla och Sätla som kommer att öka sitt invånarantal. Man uppskattar däremot att de östra och vissa västra kommundelar kommer att få ett lägre antal invånare. (Marks kommun, 2006) I prognosen ser man tydligt kommunens orientering mot Göteborg, Borås och Varberg, det är främst i dessa kommundelar som intresset för både verksamhetsetableringar och boende finns. Se karta till vänster.

Illustration

Grönstruktur

Landskapets karaktär

Karta 5. Landskapets karaktär samt värdefulla naturområden.

Grönstruktur

Landskapets karaktär

I Länsstyrelsen i Västra Götalands landskapskaraktärisering delas kommunen in i två olika landskapskaraktärsområden; skogs- och sjödominerat kuperat landskap och mosaikartat älvdalslandskap. (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2006) Se karta till vänster.

Skogs- och sjödominerat kuperat landskap

Den östra delen av kommunen består av ett svagt kuperat landskap där skogen dominerar. Skogen består främst av barr med inslag av löv intill öppen mark och bebyggelse. Det slutna skogslandskapet bryts upp av mindre åar och sjöar samt våtmarker. (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2006) Dessa skogarna innehåller flera viktiga biotoper med många myrar och mossar, lövskog samt gammelskog. Här finns även stora oexploaterade områden med gles mellan husen. (Marks kommun, 1991). Bebyggelsetätheten är generellt låg och till största delen traditionell, med enskilda hus, gårdar och mindre samhällen utspridda. Landskapet har ett regelbundet mönster som är vilsamt att färdas genom och viktiga kvaliteter är tystnaden, lugnet och en känsla av avskildhet. (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2006)

Mosaikartat älvdalslandskap

Här är landskapet väldigt kuperat med skog på kullarna och djupa uppodlade dalar som löper tvärs genom kommunen längs åarna Viskan, Häggån, Surtan och Storån. Skogen består främst av barrskog men med stora inslag av löv. I kommunens nordvästra del finns den högsta klassen på skogsbruket och i dalarna finns åkermark av både klass 1 och 2. (Marks kommun, 1991)

Dalgångarna karaktäriseras av ett mosaikartat och blandat jordbrukslandskap med både betes- och åkermarker. Åarna kantas av vegetation som tillsammans med stenmurar och äldre ädellövsträd bildar mönster i det öppna landskapet. (Länsstyrelsen Västra Götaland, 2006) Bebyggelsen ligger spridd mellan åkrarna och består främst av medelstora gårdar och mindre samhällen. Bebyggelsen ligger i ett attraktivt landskap med vackra vyer och det är viktigt att tänka på landskapsbilden vid nyetableringar.

Naturvård

I Marks kommun finns det två naturreservat, Hyltenäs kulle samt Assbergs raviner. Enligt Naturvårdslagen skyddas även tre naturminnen, en bok vid Skämningared, en bok vid Rud samt Risön i Frisjön. Kommunen har fyra områden som går under riksintresse för naturvård, Ubbhultsdrumlinen, Lygnern och Storåns dalgång, Viskan och Surtans dalgångar samt Fävren (fågelrik sjö). Dalgångarna har kvaliteter såsom ädellövsskogar, hotade arter, höga vattennaturvärden och strandängar. (Marks kommun, 1994) Det finns även 6 områden som ingår i Natura 2000, ett nätverk inom EU med värdefulla naturområden. De skyddas av miljöbalken och kombineras ibland med befintliga naturreservat. De sex områdena är Sju strömmar, Ramhultafallet, Stoms ås, Årenäs- Tostekulla, Lunden och Nockakulla. (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2007-10-13, Elektronisk)

Infrastruktur

Vägar

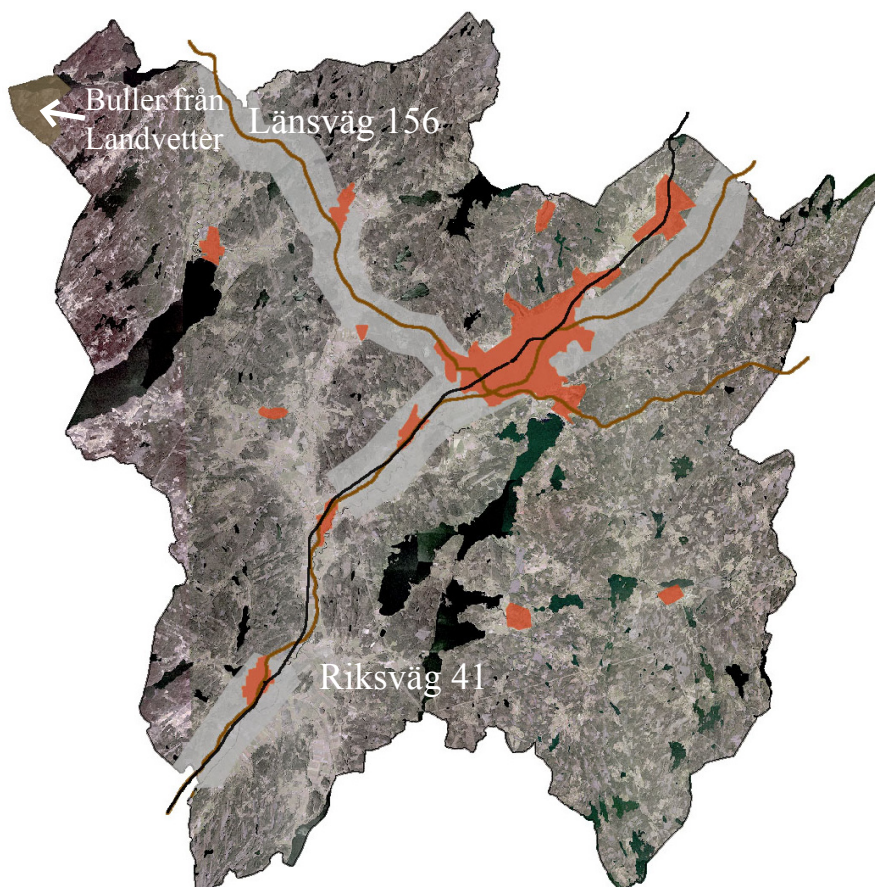
De större vägarna som går genom Marks kommun är riksväg 41 och länsväg 156. Kommunen korsas även av järnväg som går mellan Varberg och Borås. Som skyddsavstånd till buller använder kommunen 50-150 meter från riksväg och viktiga länsvägar, 50 meter till länsvägar med 500 fordon/åmd samt 35 meter till länsvägar med 300 fordon/åmd. Det finns även ett område i kommunens nordvästra del som påverkas av buller från Landvetter flygplats.

Transporter

Underlaget för kollektivtrafiken är generellt lågt och många av transporterna sker med egen bil. De sträckor som kollektivtrafiken satsar på är de som ger möjlighet till pendling från centralorten Kinna/ Skene/ Örby till Göteborg (ca 30 turer per dag), Borås (ca 30 turer per dag), Varberg (ca 9 turer per dag) samt till Kungsbacka (ca 16 turer per dag). I övrigt är trafiken fokuserad på koppling mellan Kinna och de mindre orterna. För de landsbygdsboende har Västtrafik en tjänst de kallar närtrafik. Närtrafiken består av mindre bussar som två dagar i veckan, mot beställning, kan hämta vid dörren och skjutsar till orterna Kinna, Skene, Horred, Sätla och Fritsla. För de landsbygdsboende finns det även möjlighet att åka med skolskjutsarna. (Västtrafik, 2006)

Industriområden

Industriområden i kommunen finns främst vid centralorten samt serviceorterna. Det finns störst tryck på verksamhetsetableringar längs riksväg 41 och länsväg 156, se grå fält i kartan till höger.

Karta 6. Tryck på verksamhetsetableringar.

Kommunens visioner

Kommunen är medlem i förbundet Sjuhärad, ett kommunalt samverkansorgan som ska främja samverkan och tillvarata gemensamma intressen för de medverkande kommunerna som är Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Vårgårda. (Sjuhärad, 2007-09-18, Elektronisk)

Ett av de övergripande målen i förbundet Sjuhärad, enligt det regionala tillväxtprogrammet, är att utveckla Sjuhärad som en attraktiv region för boende och arbete. Boendet ses som en viktig konkurrensfaktor där man vill sträva efter en ökad mångfald för att locka inflyttning och arbetskraft. De faktorer som man anser tillhöra boendets villkor är en mångfald i utbudet av bostäder, kommunal service, närhet till sjukvård och affärer, kollektivtrafik samt socialt umgänge. (Marks kommun, 2007b)

Marks kommun arbetar efter sju visioner, varav speciellt två berör boendemiljön. Enligt dessa ska man sträva efter att förstärka ”ryktet” av Mark som en attraktiv kommun där livskvalitet sätts i fokus samt satsa på kommunens levande och mångsidiga samhällen. (Marks kommun, 2007b)

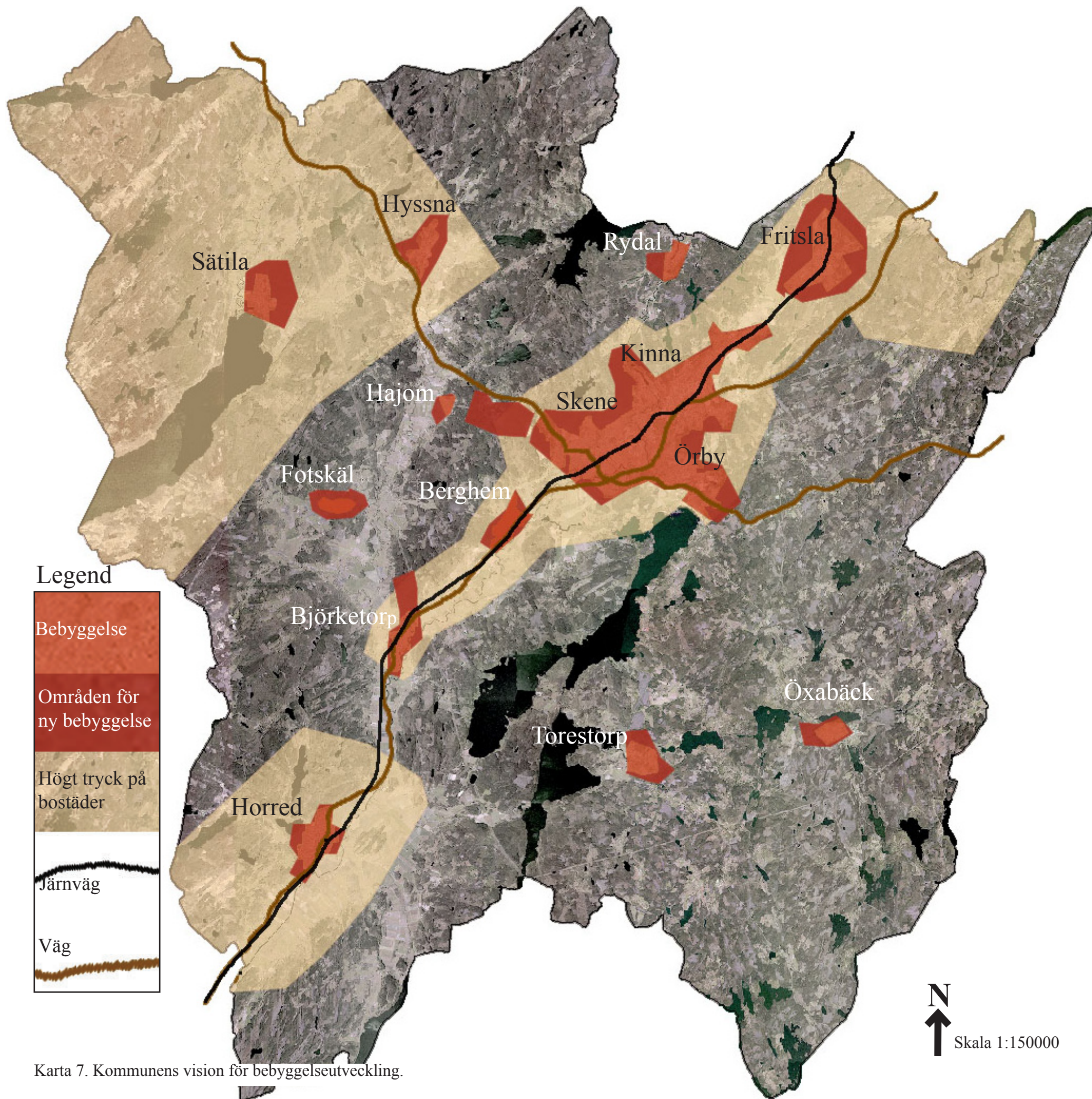
Som mål för kommunens utveckling vill man förbättra infrastrukturen inom Mark samt dess kopplingar till Varberg, Borås och Göteborg som är de stora pendlingsorterna. Man anser att kommunens strategiska läge, attraktiva natur och kulturbygd samt stora rekreationsmöjligheter ska kunna locka till sig fler invånare. (Marks kommun, 2007b)

”I bygden där profilen är stark och laddad med positiva värden förnuvarande befolkning, förmedborgare i regionen och längre bort, ökar i normalfallet befolkningen.” (Citat sid. 7, Marks kommun, 2007b)

I ”Det goda Mark 2020”, som är ett visionsarbete från kommunen, har man visionen att Mark i framtiden kommer att ha en samhällsstruktur som baseras på närdemokrati i ekologiska lokalsamhällen. Man tror på grönare värderingar med minskad konsumtion och en livsstil som går ut på att arbeta mindre och leva mer. Den offentliga servicen har delvis ersatts med frivilligt arbete, grannskapsarbete eller kooperativt arbete, detta då arbetsdagarna i övrigt har blivit kortare. (Nilsson, 1996)

Illustration

Bebyggelsestruktur - utveckling i framtiden

Karta 7. Kommunens vision för bebyggelseutveckling.

Bebyggelsestruktur

- utveckling i framtiden

Människors boendepreferenser och strävan efter vissa miljökvaliteter styr allt mer val av boende och inom kommunen anser man att det krävs flera olika utvecklingsalternativ. I kommunens bygglovspolicy poängteras vikten av att kommunen verkar för en god byggnadskultur och en trivsamt ors- och landskapsmiljö. (Marks kommun, 1991)

Mål och strategier

Som övergripande mål strävar kommunen efter en frihet för dess invånare vid val av boendeform och bostadsort. Man vill skapa en allsidig bostadsmarknad i hela kommunen med goda förutsättningar till kollektivtrafik, närservice, VA-anläggningar och lokala arbetstillfällen. Den sociala miljön, den varierande bebyggelsen samt närheten till naturen skall bevaras. Bebyggelsen skall tillkomma efter miljöns förutsättningar och med en ekologisk syn på användningen av mark och vatten. (Marks kommun, 1991)

Målet är att fokusera utbyggnaden till centralorten Kinna/ Skene/ Örby samt till de mindre orterna Sättila, Fritsla och Horred. I randzonerna till tätorterna prioriteras det rörliga friluftslivet och krav ställs på anpassning av jord- och skogsbruk. För kommunen som helhet strävar man efter en jämn utveckling där man vill stötta en utveckling i sydost, som har ett lågt tryck på bostäder, och tillvarata den spontana utvecklingen i nordväst. (Marks kommun, 1991)

Kommunen har en positiv syn på utveckling av mindre samhällen på landsbygden som därigenom bidrar till en levande landsbygd. På landsbygden har de areella näringarna, natur- och vattenvård samt friluftslivet prioritet och nytillbyggnad får tillkomma där konflikter inte uppstår. Man vill även underlätta för etablering av deltidjordbruk som ger möjligheter att bevara det öppna kulturlandskapet. (Marks kommun, 1991)

Strategin för bebyggelseutvecklingen på landsbygden är att den bör ske i anslutning till befintlig bebyggelse (både som mindre husgrupper samt i bybildningar). Kommunen anser även att det inte bör vara längre än 2 km till närmsta kollektivtrafik och därför ser man extra positivt på bebyggelseutveckling längs RV41 samt väster om länsväg 156 där det råder goda kollektivtrafikförhållanden. Man tillåter i stort spridd bebyggelse, speciellt i kommundelar med lågt bebyggelsetryck. (Marks kommun, 1991)

Den nordvästra kommundelen ger däremot lite andra förutsättningar. Denna del av kommunen ligger inom ett acceptabelt pendlingsavstånd till Göteborg och här arbetspendlar 3 av 4 till en annan kommun. Då bebyggelsetrycket är som störst här börjar den spridda bebyggelsen bli ett problem. Här pågår en permanentning av fritidshus och här finns även starka motstående intressen som begränsar möjligheterna till bebyggelsens utveckling. I denna kommundel anser kommunen att det krävs en aktivare styrning av bebyggelsen. (Marks kommun, 1997)

Reflektion

- tankar kring kommunens planering

I Marks kommun är det landsbygden som dominerar och den fysiska planeringen och översiktsplanen behandlar främst konkurrerande intressen mellan jordbruk och skogsbruk, natur- och kulturvård samt ökat tryck på bostäder. Arbetet med en hållbar utveckling kretsar kring landsbygdens förutsättningar och de boendes behov.

Det gröna...

... lyfts fram med fokus på dess biologiska värden, och endast i ett par fall nämner kommunen landskapsbilden som viktig att bevara. I översiktsplanen redovisar man för landskapets huvuddrag samt var riksintressen och andra skyddsvärda områden enligt friluftsliv och natur- och kulturvård finns belägna. Kommunens naturvårdsplan ger sedan en mer detaljerad förklaring av dessa.

Det grönas betydelse för människorna nämns endast flyktigt. Det som saknas är en mer gedigen inventering av det grönas upplevelsevärde och av grönstrukturen, dess kvalitet, hur gröna områden används och dess tillgänglighet. En sådan inventering skulle sedan vara grunden för strategier för vad som behöver bevaras, förbättras samt var sammankopplande stråk behövs. Kommunen behandlar landskapets karaktär och dess biologiska värden i en övergripande skala. För att närma sig människans vardagslandskap blir det en fråga om att dyka djupare ner i skalan. Speciellt viktigt blir det att göra dessa inventeringar inför nya exploateringar samt intill de större orterna som expanderar mest och där invånarna löper störst risk att förlora kontakten med naturen.

Samverkan...

... blir en allt viktigare del av planeringen och kommunen har idag redan en god kontakt med dess byalag. Det som är viktigt att ifrågasätta är vilka som egentligen kommer till tals? Ofta kan byalagen ha större delen av bygden som medlemmar men endast ett fåtal som engagerar sig och kommer på möten. Risker finns att det lokala utvecklingsarbetet därmed styrs av ett par personers egna intressen och ambitioner. Dels blir kontakten med bygden väldigt bräcklig, vad händer om någon tröttnar eller flyttar? Dels innebär kontakten med byalagen ett fokus på utveckling i orterna. Vilka för då talan för människorna i "omlandet"?

Kommunen har provat lite olika sätt att ta reda på invånarnas åsikter vid nya exploateringar, vilket är väldigt positivt. Dialog med medborgarna är ett väldigt bra sätt att få med de sociala och kulturella frågorna i planeringen. Fler sätt att föra dialog på behövs och man behöver få med alla invånarna!

Marks kommun, som en landsbygdskommun, har alla möjligheter att i dess framtida arbete för en hållbar utveckling dra nytta av bidragen i det nya Landsbygdsprogrammet 2007-2013. Här har landsbygden som boendemiljö och en levande landsbygd fått ett tydligare fokus. Det finns stora möjligheter att med stöd från LBU driva projekt där landsbygdens invånare står i fokus, speciellt i samband med den kommande revideringen av Marks kommuns översiktsplan.

3. STUDIEN

Syftet med studien

Varför är det då intressant att studera miljökvaliteter? Idag finns det ett allt större utrymme för ett eget val av boendemiljö, det är bland annat allt lättare att pendla och arbeta hemma. De egna föreställningarna om ett gott liv får styra och de kvaliteter i miljön som vi värdesätter mest kan väga tyngst.

"de olika kvaliteter, som varit drivkrafter för människor som valt att bosätta sig på landsbygden [...] beror på att de faktiskt finns på de platser, där dessa människor har bosatt sig. Om dessa kvaliteter förändras kommer också människors intressen för och önskan att bo kvar eller flytta att påverkas." (citat sid. 29, Nordström & Mårtensson, 2001)

Då Marks kommun är i uppstarten på en revidering av den befintliga översiktsplanen finns det all anledning att bära med sig en kunskap om de boendes upplevelser, värderingar och önskningar då besluten på det övergripande planet i förlängningen påverkar just invånarnas vardag och närmiljö.

Syftet med intervjustudien är att ta reda på vilka miljökvaliteter som är viktiga för de landsbygdsboendes trivsel i Marks kommun. Då jag själv bor på landsbygden har jag en viss förståelse för vilka kvaliteter som är viktiga. Det som landsbygden ger mig och som jag värderar högt är tystnaden, lugnet och det avslappnade tempot, naturen in på knuten, närheten till en sjö, att själv kunna forma och sköta om den närmsta miljön... det är helt enkelt en oas som tillhör mig! Självklart inser jag att det finns andra förhållningssätt till landsbygdsboendet och andra kvaliteter som är viktiga.

Denna studie ger både mig och kommunen fler perspektiv på landsbygden som boendemiljö samt en djupare insikt i vad de olika miljökvaliteterna innebär. Det som är i fokus är de "dolda" men ändå för de boende självklara kvaliteter som avgör **huruvida boendet är trivsamt eller ej samt motsvarar förväntningarna om ett liv på landet.**

"olika platser har olika identiteter och olika mening för olika människor. Olika upplevelser och förståelser av landsbygden existerar sida vid sida. Ibland har personer som bor i olika delar av bygden motsatta uppfattningar och ibland kan en och samma person uppleva likartade situationer på olika sätt vid skilda tidpunkter. Förhållanden som dessa tydliggör behovet av att göra kvalitativa undersökningar på landsbygden. Om ambitionerna med planeringen på landsbygden skall vara mer än att, bildligt talat, tillhandahålla soptunnor måste ny kunskap tillhandahållas." (Stenbacka, 2001, citat sid. 219)

Tidigare studier

- vilka miljökväliteter är viktiga på landsbygden?

För att undersöka vilka miljökväliteter som är viktiga för landsbygdsboende generellt har jag tittat på ett flertal tidigare studier. De jag har valt att redogöra för i detta arbete är studier utförda av Jan Amcoff (studie om dagens bosättning på landsbygden), Susanne Stenbacka (studier om inflyttarnas perspektiv på landsbygden samt olika förhållningssätt till det egna boendet) samt Maria Nordström och Fredrika Mårtensson (studie om landsbygdsboens olika sätt att se på sin boendemiljö).

Förutsättningar för landsbygden som boendemiljö

Det finns många olika aspekter som spelar in vid val av boendemiljö, bland annat beror det på vilken fas i livet man är och vilka behov man har, hur man ser på det sociala livet på landsbygden, pendlingsmöjligheter samt vilken tillgång på bostäder som finns.

Många flyttar ut på landet med en förutbestämd bild av hur livet kommer att vara. Föreställningarna om den rurala idyllen och "det goda livet på landet" har funnits sedan lång tid tillbaka, och livet på landet förknippas ofta med en mer naturlig livsstil med mer äkta gemenskap och mindre stress. (Amcoff, 2000)

Miljöarvets betydelse

Värderingen av en boendemiljö beror på kulturell tillhörighet, arbetssituation, social situation och ålder. Inom samma geografiska område finns människor som lever i helt olika sociala och kulturella miljöer. Nordström & Mårtensson (2001) skriver i sin rapport att människan förhåller sig olika till sin omgivning beroende på livsskede och de olika behov som kommer därav. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Det har även visat sig att miljöminnen och uppväxttiden formar vår relation till boendemiljön. Många vuxna bor som de gjorde när de var små och för på så sätt en viss tradition, ett "miljöarv", vidare. Miljöarvet förs vidare både medvetet och omedvetet genom föräldrar och mor- och farföräldrars beteenden, värderingar och vad de väljer att förmedla. Förmedlingen av miljöarvet blir inte alltid platsspecifikt utan det är minnen av goda miljöer som följer med och som sedan skapar självklara förhållningssätt till olika typer av platser, saker, människor och djur. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Många i Sverige har fortfarande någon form av anknytning kvar till landsbygden, kanske är det en viss plats, en gård eller ett fritidshus. Platser och miljöer är en del av människors identitet och många väljer att återvända till sin bygd för att bo på en specifik plats eller i en viss miljö. Olika kulturer och flera generationer förenas av den gemensamma platsen och

det kan för vissa handla om att förvalta och att föra vidare en speciell livsstil. (Amcoff, 2000)

Det sociala livet

På landsbygden bor människor glesare vilket ger andra förutsättningar för det sociala livet. Här sker sociala kontakter mer utifrån grupptillhörighet och man upplever att det är mer okomplicerat att ta kontakt. För många är denna mer gruppräglade karaktär på det sociala umgänget mer tillfredsställande än det mer individfokuserade umgänge som finns i staden. (Nordström & Mårtensson, 2001)

De förväntningar man har på det lokala livet och service styrs av vilken livsstil man har och hur ens vardag ser ut. Det har visat sig att det inte är servicen i sig som är det viktigaste utan de naturliga mötesplatser som bildas, byn är inte längre en lika aktiv plats som förr då pendling och fritidsintressen på andra platser lockar. Samtidigt som människor försvinner från byn försvinner mycket av servicen på landsbygden, därmed blir skolan och dess placering än viktigare för hur miljön uppfattas och för hur de sociala nätverken kan utvecklas. (Nordström & Mårtensson, 2001)

"Man måste fråga sig hur det lokala liv som finns i byarna fungerar för de människor som bor där idag och hur det passar för de nya grupper av människor som nu flyttar till landsbygden." (Citat sid. 30, Nordström & Mårtensson, 2001)

Pendlingsmöjligheter

Då flertalet landsbygdsboende arbetar på annan ort är pendlingsmöjligheterna av stor vikt, det kan vara vägnas skick, hantering av snö, kollektiva pendlingsmöjligheter och skolbussar.

Både möjligheterna till pendling samt viljan att pendla ökar alltjämt (Amcoff, 2000). I Marks kommun kan ungefär hälften tänka sig att pendla mellan 30 till 45 minuter per dag. (Marks kommun, 2007b)

Tillgång till bostäder

För en del av de landsbygdsboende kan det vara det billiga boendet som lockar och ständigt stigande boendepriserna i städerna som gör att de väljer att flytta lite längre ut. Sedan 1970-talet har även antalet friliggande hus ökat markant, vilket Amcoff (2000) relaterar till den svenska drömmen om den egna villan. Amcoff (2000) framhäver dock att landsbygdsboendet för de flesta inte är ett andrahandsalternativ, utan att det är andra

värden i boendemiljön som väger tyngre och de låga boendekostnaderna ses som ett plus i kanten.

Bristen på bostäder är ett tydligt problem i vissa delar av Sverige. Trots att befolkningen på en plats minskar innebär inte det alltid att antalet lediga bostäder ökar. Den viktigaste faktorn bakom en befolkningsminskning är att hushåll förlorar en medlem, ungdomar flyttar hemifrån, det sker dödsfall eller människor flyttar isär. Det krävs alltså att fler hus byggs för att befolkningen i en bygd ska kunna växa. (Amcoff, 2000)

Andra saker som kan påverka antalet lediga tomter är hur markägostrukturen ser ut samt kommunens syn på boende på landsbygden. En markägostruktur där det finns många olika markägare ger större chanser att det säljs tomter. En kommun som ser positivt på boende på landsbygden och som satsar på att driva igenom bygglov ger även det ökade chanser till att hitta ett boende på landsbygden. (Amcoff, 2000)

Olika livsstilar på landsbygden

- summering av tidigare studier

Då det finns många olika anledningar till att man väljer landsbygden som boendemiljö finns det även flera olika förhållningssätt till sitt boende och olika livsstilar. Både Stenbacka (2003) och Nordström & Mårtensson (2001) har efter studier funnit en mängd av olika förhållningssätt till livet på landet. Stenbacka (2003) har valt att gruppera dessa i olika ”praktiker” och Nordström & Mårtensson (2001) efter olika drivkrafter och sätt att leva.

Jag har nedan valt att väga samman dessa i fyra övergripande ”livsstilar” som visar på olika förhållningssätt till landsbygdsboendet. Valet av bostad är väldigt individuellt och det är flera kvaliteter som ska tillgodoses för att de boende ska trivas. Indelningarna nedan syftar endast till att visa på olikheter och variationer som finns mellan landsbygdsboende idag.

Traditionellt markbundna

Inom denna grupp finns lantbrukarna och andra företagare som är beroende av sina marker för sin försörjning. Det är inte alltid brukandet är traditionsbundet men det gemensamma är ett nyttoinriktat förhållningssätt till det egna boendet och ett tydligt samspel med jorden. Livsstilen har ett inåtriktat förhållningssätt till sitt boende och man är beroende av sin mark för att försörja sig, om det så är för odling, djurhållning eller turism. (Nordström & Mårtensson, 2001)

En del av dem som bor på gårdar ute på landsbygden uttrycker utöver en känsla av samhörighet med naturen och djuren en koppling till tidigare generationer. Kanske har gården gått i arv i flera generationer eller så påminner platsen om tidigare boendemiljöer.

För de traditionellt markbundna är det inte bara en önskan om att leva på landet som styr val av boende utan även den specifika platsen som skapar rätt möjligheter till försörjning. (Stenbacka, 2003)

Det egna boendet

För många landsbygdsboende är det egna boendet i sig som är den största faktorn vid val av boende. Bostaden är det stora livsprojektet och det kan vara hus, tomt och trädgård som ska skötas och formas. De boende fokuserar på att skapa ett hem för familjen och man har ett inåtriktat förhållningssätt där det egna står i centrum. (Stenbacka, 2003)

Den lilla gårdsmiljön eller stora trädgården på landsbygden ger utrymme för en uppsjö av egna fritidsintressen och mindre verksamheter. Många som bosätter sig på landsbygden gör det för att kunna ha djur (hästar, hundar, höns, får osv), trädgård, odling, egen verkstad med mera. Ibland kan fritidsintresset bidra till ekonomin men det drivs inte i vinstsyfte. Här skiljer sig denna livsstil mot de traditionellt markbundna då drivkraften för det egna intresset i detta fall är dess egenvärde och inte en eventuell vinst. Däremot har de ett praktiskt förhållningssätt gemensamt. Dessa mindre gårdar och dess aktiviteter bidrar till en levande landsbygd och det småskaliga landskapet. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Nära naturen

För vissa landsbygdsboende är det närheten till naturen och kvaliteter som detta bidrar till, såsom lugn och frihet, som lockar med landsbygden. Förhållningssättet kan vara både in- och utåtriktat, då naturen kan upplevas både ensamt och i aktiviteter med andra. Till naturen räknas allt från den egna trädgården, kulturmiljöer, strövområden, landskapet i stort, vattnet och väderleken. (Stenbacka, 2003)

Närheten till naturen lockar för de med fritidsintressen som kopplas till naturen och för de som värderar rekreation högt. Landsbygden och naturen kan vara en viktig kontrast till arbetsmiljön i staden. Ofta är man sedan tidigare van att leva nära naturen och har en förståelse för hur livet på landet kan te sig. Det är landsbygden och naturen i sig som lockar och boendet är inte platsbundet. Däremot finns det kanske önskade naturmiljöer som man vill ha nära som styr valet av boendemiljö. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Många är väldigt flexibla och rör sig mellan olika platser såsom bostad, arbete, fritidsaktiviteter och vänner. Detta gör att man inte alltid finner det sociala livet i byn särskilt intressant. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Lokal gemenskap

En del landsbygdsboende har ett väldigt utåtriktat förhållningssätt till sin boendemiljö. Det sociala livet i bygden är en väldigt viktig miljö kvalitet i boendet och vissa engagerar

sig gärna lokalt och socialt. Ofta anser man att det småskaligare samhället skapar en större gemensamhetskänsla och att detta är unikt för landsbygden. (Stenbacka, 2003)

Många anser även att livet i byn och på landsbygden är mer "äkä" och ger större möjligheter till utveckling av familjen samt utgör en tryggare uppväxtmiljö för barnen. En del har stora förväntningar på ett mer socialt liv på landet och det är viktigt att det finns möjligheter att skapa, ingå i och upprätthålla sociala nätverk. (Nordström & Mårtensson, 2001)

Landsbygdens karaktär med dess glesa struktur och längre avstånd verkar ge en större närhet och delaktighet människor emellan. Man vet mer om varandra och bedöms mer efter vem man är och inte efter vem man ser ut att vara. (Stenbacka, 2003)

Metod

Den kvalitativa intervjun

För att identifiera olika miljökvaliteter har jag valt att använda mig av intervjun som metod. Den kvalitativa intervjun ger mig möjlighet att komma nära de landsbygdsboende och fokusera på deras egna upplevelser istället för allmänna åsikter och föreställningar om landsbygden som boendemiljö. Den kvalitativa intervjun har en halvstrukturerad karaktär, den är varken lika öppen som ett vanligt samtal eller lika strikt som ett frågaformulär. Istället använder man sig av en intervjuguide med olika teman som frågorna ställs kring och som ger intervjun ett fokus. (Kvale, 1997)

I intervjun är det samspelet mellan intervjuaren och den intervjuade som avgör vilken information som kommer fram. Resultatet blir ofta en mängd olika åsikter och upplevelser inom ämnet, där varje intervju är helt subjektiv och beroende av den intervjuade. (Kvale, 1997)

"En känsligt genomförd intervju som bevarar närheten till den intervjuades livsvärld kan ge kunskaper som sedan kan utnyttjas till att förbättra människors situation."
(Citat sid. 18, Kvale, 1997)

För att få tag på en så bred bas av upplevelser som möjligt har jag eftersträvat att de intervjuade ska representera invånarna i kommunen vad gäller ålder och kön. För att hitta ett representativt urval har jag studerat kommunens statistik och sammansättning av befolkningen på landsbygden. Genom kontakt med fem olika byalag har jag sedan fått hjälp med att hitta personer att intervju.

Vanligtvis brukar antalet intervjuade i en kvalitativ studie ligga mellan 15 +/- 10 personer.

Man kan även välja att intervjua ända fram tills man når en mättnadspunkt (det tillfälle då vidare intervjuer inte tillför någon ny information). Kvale (1997) poängterar att det är kvaliteten i intervjuerna samt analyserna av dessa som är viktigare än antalet.

Antalet intervjuade begränsas främst av tiden i denna studie och jag har själv intervjuat 12 personer. Intervjuerna varade mellan 20 till 50 minuter. Jag inledde varje intervju med att presentera mig och förklara det övergripande syftet med studien. Här fick de intervjuade chansen att ställa frågor innan jag började med mina (min intervjuguide finns som bilaga 1). I slutet av intervjun försökte jag sammanfatta vad jag hade fått reda på samt reda ut eventuella frågetecken. Under intervjun fördes anteckningar, dessa skrevs rent strax efter tillsammans med en första reflektion över det som sagts. Gruppintervjuer med två byalag kunde tyvärr inte utföras inom ramen för detta arbete.

Tematiserad innehållsanalys

Materialet från intervjuerna har sedan bearbetats i två steg. Först har materialet sorterats utifrån den intervjuades perspektiv där de egna ordvalen och uttrycken fortfarande stod i fokus. Därefter har materialet sorterats efter frågeställningarna och olika teman. Tematiseringen har gjort det möjligt att hitta gemensamma nämnare i de intervjuades upplevelser av viktiga miljökvaliteter.

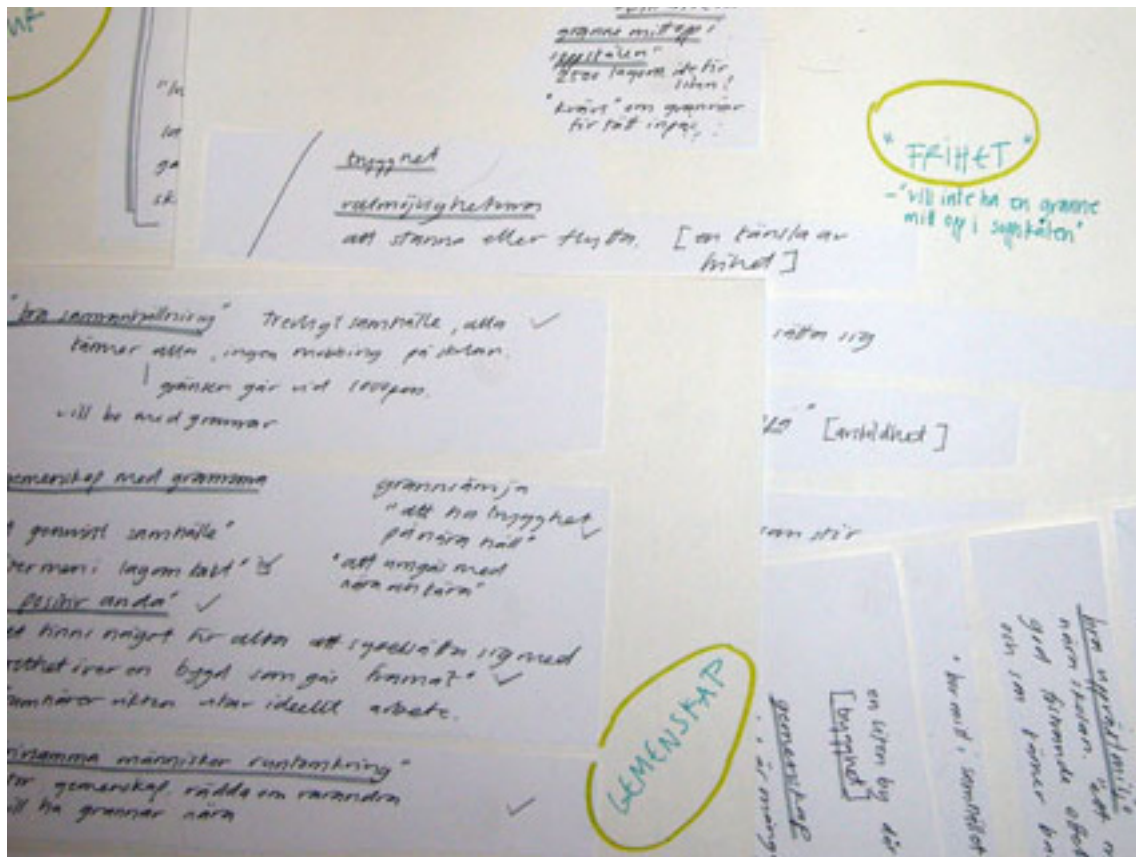

Bild 2. Arbetet med tematiseringen.

Resultat

På följande sidor redovisas de miljökvantiteter i boendemiljön som har kommit fram i studien. Det som har varit mest slående vid intervjuerna är den enighet som finns mellan de intervjuade. De landsbygdsboende i Marks kommun verkar prioritera likartade värden och miljökvantiteter i sin boendemiljö. Det finns säkert missade bitar som jag inte har lyckats fånga upp, men mina resultat verkar styrkas av de litteraturstudier som jag redovisat för tidigare i detta arbete.

Först redovisas de landsbygdsboendes egna upplevelser av vad som är landsbygd samt hur långt hemkänslan sträcker sig. Därefter följer en genomgång av de olika miljökvantiteterna och sist reflekterar jag över resultaten med kopplingar till mina litteraturstudier.

En känsla av landsbygd

De intervjuade hade tydliga uppfattningar om vad som **är** landsbygd och om vad som **ska finnas** på landsbygden för att det ska "upplevas som landsbygd". Frågeställningar som har följt mig under intervjuerna har varit; Vad är det som gör att det känns som landsbygd? Hur ser ett typiskt landsbygdsboende ut? Hur skiljer sig en by på landet från en villamatta i förorten? Dessa frågor blir speciellt intressanta i en kommun som står inför en framtida expansion. Finns det något att ta fasta på som hindrar landsbygden från att byggas bort?

Man förväntar sig att det ska finnas **en variation och en småskalighet** både i naturen och i bebyggelsen. Bebyggelsen skall vara spridd och förknippas starkt med små öar i landskapet som kan bestå av enskilda hus, mindre gårdar eller mindre byar. Det gemensamma är att det ska finnas en känsla av avskildhet och "*där bebyggelsen inte alltid syns utan göms i landskapet*". Det är de mindre gårdarna som verkar representera det "typiska" landsbygdsboendet och dess närvaro är väldigt viktig för landsbygds känslan. Det finns även en upplevelse av att landsbygdsboendet står för variation där det finns något för alla, med allt från gårdar till småhus och lägenheter.

De intervjuade upplever att landskapet på landsbygden är väldigt variationsrikt med öppna marker såsom ängar och beteshagar blandat med skogar, vatten och spridd bebyggelse. Närvaron av landskapet och naturen upplevs vara en av de viktigaste miljökvantiteterna som dessutom ger en stark upplevelse av årstiderna. Det är viktigt att det är landskapets karaktär som präglar platsen och att naturen finns närvarande kring bostäderna och "*ger ett lugn mellan husen*". När man blickar ut i landskapet ska naturen dominera och inte bebyggelse, "*man vill se kor, åkrar och ängar*", och det är viktigt att marken fortfarande brukas och används. De intervjuade upplever att tomterna behöver ha en viss storlek för att naturens närvaro ska dominera, där den lägsta gränsen verkar gå vid 1000 kvm i byarna och runt 2000 till 3000 kvm i de mer enskilda lägena. Dessutom ska man helst ha en av tomtgränserna fri, utan grannar och med direkt kontakt med naturen. Det finns även ett behov av att man inte ska "*skaver på varandra*" som gynnas av stora tomter.

Upplevelsen av småskalighet återkommer ofta vid frågor om hur det ska kännas för att vara landsbygd och *"det får inte bli för stort, det ska vara liten skala nära alla"*. För att *"alla ska känna alla"* och för att den genuina landsbygds känslan ska finnas kvar får samhällen och byar inte bli för stora, ett par av de intervjuade tycker att gränsen går vid ungefär 1000 invånare för en större by.

Livet på landet upplevs som lugnare och det finns en känsla av att folk pratar mer med varandra och gärna hjälper till när det behövs. Man har högre acceptans för både djur och ljud och det är allmänt *"en annan tolerans här ute på landet"*. Det verkar finnas en större känsla av frihet där man inte behöver ta lika stor hänsyn till grannarna och det är ingen som tittar snett om man inte har klippt gräset. För de som bor mer enskilt är just tystnaden viktig och man upplever att *"brötar du inte själv är det tyst"*.

Som motsats till landsbygden upplevs tätorterna och villamattorna i förorterna som mer anonyma där människor blundar för vad som händer andra. I villamattorna anser de intervjuade att man bor för tätt, med konsekvensen att man blir mer störd av sina grannar samt behöver anpassa sig mer själv. De intervjuade ansåg även att många nya bostadsområden känns väldigt kommersiella och ytliga istället för genuina och varierade.

Hemkänsla

Vid intervjuerna frågade jag både hur långt de rör sig i vardagen samt hur långt deras hemkänsla sträcker sig. I stort var dessa samma, där man rör sig känner man sig också hemma. I illustrationen på denna sida kan man se hur långt från bostaden hemkänslan sträcker sig. Ju gulare fält ju fler som upplever en stark hemkänsla. De flesta av de intervjuade upplever en stark hemkänsla närmast bostaden och upp till 5 km hemifrån. Någon enstaka upplevde hemkänsla ända upp till ett par mil från bostaden. Störst skillnad var det för dem som pendlade till arbete ett par mil bort, deras hemkänsla finns både kring bostaden samt runt om arbetsplatsen.

Att fundera kring hur långt de boendes hemkänsla sträcker sig kan vara intressant ur flera aspekter. Oftast är det här engagemanget finns samt här man har sina starkaste synpunkter.

Bild 3. Illustration av hur långt hemkänslan stäcker sig för de intervjuade. Ju gulare ju fler som upplever en stark hemkänsla.

"läget är speciellt"

"farmors ande vilar över huset"

"de egna markerna!"

"alltid skönt att komma hem"

Viktiga miljökvalliteter

En speciell plats och det egna

- "roligt projekt att utveckla hemmet och trädgården"

Många av de intervjuade har valt att bo på en specifik plats där platsens egenskaper i sig är den viktigaste miljökvalliteten. De kanske har strävat efter att bo på landet men även landsbygder skiljer sig åt och på just deras plats finns det något speciellt.

Det kan vara en känsla av att *"läget är speciellt"*, kanske ligger bostaden precis så ensligt som man önskar, utan grannar, eller kanske ligger den mitt i den lilla byn med service och grannar nära. Det kan också vara en önskan om att bo i en speciell natur, såsom nära en sjö eller mitt i bokskogen, som har styrt val av boendemiljö. För vissa kan den starka upplevelsen av platsens bero på att det finns en förankring till tidigare generationer. Där *"farmors ande vilar över huset"* och man bor i sitt barndomshem.

Att det egna boendet och valet av plats blir så viktigt beror på att livet för många till stor del kretsar kring det egna boendet med projekt och intressen som man utövar hemma. Drömmen om den egna villan kan ha förverkligats och det finns mycket som ska göras och underhållas. Utvecklingen av det egna boendet är för dessa ett livsverk och man upplever det som ett *"roligt projekt att utveckla hemmet och trädgården"*.

Bostaden är även den samlande punkten för hela familjen och som en av de intervjuade uttryckte sig *"här är vi en familj i ett sammanhang"*. Det upplevs att det finns bättre chanser att utveckla den egna familjen på landsbygden där det egna boendet står i fokus. Här ska familjen få plats, olika fritidsaktiviteter gynnas och vardagslivet klaras. Man umgås gärna hemma hos varandra med vänner, släkt och grannar.

Den egna bostaden och platsens egenskaper får ytterligare en dimension för jordbrukarna och månskensbönderna som antingen tillbringar all sin tid eller hela sin fritid på den egna gården. Livet kretsar kring det egna brukandet och man är van vid att anpassa sig efter gårdens behov och trivs med den nära kontakten med de egna markerna.

"lite blåbär mitt upp i alltihop"

"en lisa för själen"

"uppskattar mångfalden"

"att gå barfota i sjön"

"sitta på trappen och titta på blommorna"

Med naturen runt knuten

Den kvalitet som beskrevs med störst inlevelse och som fanns som gemensam nämnare för alla intervjuade var just närheten till naturen. Landsbygden som boendemiljö verkar vara starkt förknippad med och förankrad till just närheten till naturen och landskapet.

Upplevelsen av naturen kan fås i flera olika former. Det kan vara att tillbringa tid i den egna trädgården, ensam med trädgårdsarbete som rekreation eller tillsammans med familj, vänner och husdjur. Det kan vara upplevelsen av att naturen kommer in på tomten eller de stora möjligheter som finns att ta sig ut i naturen med mängder av promenadstigar nära. Det kan också handla om möjligheten att blicka ut i landskapet och den känsla av rymd kring huset som närheten till naturen ger. Trots att inte alla upplever att de tillbringar så mycket tid i naturen som de skulle vilja påpekar många att det är *"gott att veta att det finns där"* och att närvaron av naturen upplevs som väldigt viktig oavsett.

Alla intervjuade har upplevt landskapet kring deras bostad som tillgängligt och många fritidsaktiviteter kretsar kring just utelivet. Man promenerar mycket, påtar i trädgården eller leker ute med barn och barnbarn. Naturen ses som ett smörgåsbord av upplevelser dit man kan komma för att vara ensam eller för att umgås, att endast betrakta eller för att förse sig av bär och svamp. Vid frågan om viktiga platser som man besöker ofta, refererades endast till olika platser och aktiviteter i naturen. Att kunna rekreera sig utomhus och naturens funktion som ett *"andningshål"* verkar vara en viktig miljö kvalitet som känns självklar för de landsbygdsboende.

När de intervjuade fick berätta vad som är deras favorit i landskapet framhövdes just den naturliga variation som ges i de skiftande karaktärerna mellan olika naturtyper och i skiftningarna mellan de olika årstiderna. Det ska finnas öppna marker med rymd (åkrar, ängar, hagar) bredvid skogar med möjligheten att gömma sig (löv, ädellöv och barr), det *"ska vara lite blandat"* helt enkelt. Genomgående nämns även vattnet som en viktig del av naturupplevelsen, dess närvaro med ljud och möjligheten att kunna gå längsmed åarna och sjöarna, att kunna bada och åka båt.

För vissa är det viktigt att bära med sig en miljömedvetenhet och *"ett kretsloppstänkande"* vilket man upplever är lättare på landsbygden där naturen är så nära. Här fungerar naturen som en viktig skola för barnen.

Starkt kopplat till upplevelsen av naturen kommer dessutom närvaron av djur, vilda och tama. Många upplever naturen tillsammans med sina egna djur, hundar, hästar, tamboskap och så vidare. Andra tycker att det är närvaron av vilda djur som gör naturupplevelsen så stark och vill att det ska finnas fågelkvitter, rådjur som betar och fiskar i sjön.

Ett lugn - "det känns sävigt"

Närvaron av naturen verkar även vara starkt sammankopplat med det lugn som många upplever är en viktig miljö kvalitet i sitt landsbygdsboende. Det kan räcka med vetskapen om att naturen finns där, att man kan ta en promenad eller bara sätta sig i trädgården. Närheten till naturen och de större tomterna tycks bidra med en rymd, man bor inte så tätt inpå varandra och man kan vara för sig själv. Det verkar handla mycket om *"att inte se in i grannens kök"* och att därigenom inte se eller påverkas så mycket av grannen.

Tystnaden med endast naturens ljud är rogivande och det är en stor kvalitet att inte störas av grannar eller för mycket liv och rörelse såsom intensivt nattliv eller biltrafik. För några blir lugnet hemma, på landsbygden, en kontrast till deras hektiska arbeten. En plats där man kan varva ner igen.

Landsbygden upplevs även som en boendemiljö med ett lugnare tempo, *"det känns sävigt"*, där miljön i sig är inte stressande. Många av de intervjuade tycker att människorna har en annan mentalitet, de verkar nöjda med var de är och är inte alltid på väg någonstans (som motsatts till hur stadslivet upplevs). Lugnet kommer även av att man känner till varandra, man ser samma ansikten varje dag och känner sig trygg i sällskapet av sina medmänniskor.

"brötar du inte själv är det tyst!"

"att inte se in i grannens kök"

Nära gemenskap

- "prata lite med folk"

Många upplever att *"en god grannsämja"* och gemenskapen med grannarna är en viktig del i boendet. De mindre hussamlingarna och byarna gör att alla känner alla, *"eller i alla fall känner igen varandra"*, och det finns en upplevelse av att man är måna om varandra och gärna hjälper till. Det är lätt att lära känna varandra i mindre samhällen och det upplevs vara lättare att ta kontakt och bara *"prata lite med folk"*. Ett par av de intervjuade tror att gränsen för att känna igen varandra och att uppleva gemenskap går vid en by med ungefär 1000 invånare. Gemenskapen kan även hämta sin kraft ur en gemensam stolthet över en bygd som går framåt eller att man tillsammans har kämpat för att exempelvis affären ska få vara kvar.

Den goda grannsämjan har stor betydelse för trivseln i den egna bostaden. En nära gemenskap finns oftast i det egna kvarteret eller den egna hussamlingen med de närmaste grannarna. Det är även viktigt att det finns en *"positiv anda"* i bygden eller byn. Det ska kännas att folk trivs och vill stanna kvar, att man har en önskan om att leva på denna plats som förenar de boende. Är det för stor omflyttning hinner man inte lära känna varandra vilket skapar mer rastlöshet och mindre trygghet.

Många barnföräldrar känner att den nära gemenskapen är en positiv faktor i en bra uppväxtmiljö för barnen. De ser det som en stor trygghet att det är många som bryr sig och som känner igen barnen. *"Ett mindre samhälle har en god fostrande effekt"*, det finns alltid någon som kollar till och ser om det händer något.

Den viktigaste aspekten av en god gemenskap verkar vara den ökade känslan av trygghet. Man kollar till varandras hus, man möter samma människor som man *"vet vad de går för"*. Trots att man inte eftersträvar ett hektiskt umgängesliv är det skönt att känna sina närmaste grannar och att känna igen människorna i bygden, man *"springer inte ner dörrarna men man har tryggheten"*.

"att göra någon nytta"

Ofta kopplas ord som gemenskap, en positiv anda, ett genuint samhälle och ett trivsamt samhälle ihop med en aktiv bygd där många engagerar sig. En bra gemenskap eller ett gemensamt intresse kan vara starten för många att bidra till den egna bygden i olika former av ideellt arbete. En bygd med många engagerade, och speciellt när detta engagemang får gehör hos politiker och kommun, upplevs vara starkt bidragande till en positiv anda i byn och leder till en ökad känsla av gemenskap och en positiv spiral skapas. Många upplever att det är viktigt att engagera sig och *"göra någon nytta"* för den egna bygden, vilket även är positivt för den egna självkänslan. Ett par av de intervjuade känner sig oroliga då det allt mer hektiska livet med lång pendling till arbetet och många fritidsaktiviteter på olika orter riskerar att urholka det engagemang och den grannsämja som känns så typisk för landsbygden.

"eller i alla fall känner igen varandra"

"prata lite med folk"

"ett mindre samhälle har en god fostrande effekt"

Frihet

- "vill inte ha en granne mitt opp i soppskålen"

Oavsett om man har grannar nära eller långt bort verkar landsbygdsboendet ge en känslan av frihet. Ytterligare en viktig miljö kvalitet i de landsbygdsboendes liv. Upplevelsen av frihet kan komma från känslan av att kunna röra sig fritt och att kunna vara sig själv, att kunna gå ut i naturen och sätta sig eller *"att kunna gå ut utan att göra iordning sig"*.

För många handlar det om att man inte vill *"ha en granne mitt opp i soppskålen"* där trädgården är tillräckligt stor eller insynsskyddad för att man ändå ska känna sig privat. Tomtstorlekar på över 1000 kvm verkar vara ett generellt behov om man bor i villa. De landsbygdsbor som har valt att bo lite mer avskilt utan grannar och längre bort från byarna eller samhällen värderar känslan av frihet bland de högsta *"här kan man gå ut naken och ingen ser dig"*. För dessa får gärna tomtstorlekarna vara ännu större, storlekar upp mot 2000 till 3000 kvm är önskvärt.

"att kunna gå ut utan att göra iordning sig"

"små tomter passar inte in på landsbygden"

Känslan av friheten kommer även av att man själv kan påverka sin närmsta miljö, den egna trädgården eller de egna markerna. För andra handlar det om att man inte känner sig låst vid platsen utan att det finns möjlighet att både stanna kvar eller flytta.

”att ha lite att röra sig på”

Friheten kopplas starkt till ett behov av att ha stora ytor omkring sig, där man själv kan husera och inte störa eller störas av grannar som lever för nära inpå. Många upplever att *”små tomter passar inte in på landsbygden”* och behovet är stort av *”att ha lite att röra sig på”*. En stor trädgård ger plats för barnen att leka och för mycket umgänge och för det egna fritidsintresset.

De intervjuade bor på landsbygden för att det passar deras livsstil och man har ofta fritidsintressen som kräver ytor, det kan vara allt från odling, djurhållning i olika skalor, behov av ateljé, växthus, förråd och maskinhallar etc.

I alla fall lite service

- förväntningar på kommunen

Om man generaliserar kan man dela in de landsbygdsboende i två kategorier, de som vill bo i "byn" nära service och de som vill bo mer avskilt och inte behöver service så nära.

För de förstnämnda kan det handla om ett behov av att ha allting nära, *"att det inte tar så långt till det vardagliga"*, med skola, arbete och serviceutbud. Det är viktigt att ha barn- och äldreomsorg nära så att barnfamiljens vardag fungerar och så att man kan bo kvar när man blir äldre. Det finns en väldigt stark önskan om att de äldre inte ska behöva flytta när de inte längre kan ta hand om sig själva, att hemtjänsten bör utvidgas och att mindre lokala äldreboenden ska byggas. Den trend som finns på landsbygden idag, där mycket av servicen sakta försvinner upplevs som väldigt jobbigt för vissa,

"det man är van vid vill man ju ha kvar"

speciellt de äldre, "det man är van vid vill man ju ha kvar". Även från de nyinflyttade kan förväntningarna på kommunen vara höga, speciellt förvirrande blir det om man har lockats hit av kommunens reklamkampanjer och sedan möts av dålig förberedelse med bland annat dagis och skolplatser.

Många av de landsbygdsboende pendlar med bil till sina arbeten och känner att de kan uträtta de flesta av sina ärenden på vägen till sitt arbete och är därmed inte lika beroende av en nära service. Man upplever att "det är ju så överallt på landsbygden" och det är en faktor man väger in i sitt val av boende och inte upplever som särskilt negativ. För de bilburna är däremot ett väl fungerande vägnät viktigt samt att bidragen till den egna väghållningen finns kvar.

Däremot finns en gemensam önskan att kollektivtrafiken ska bli bättre för de landsbygdsboende. Det är främst de unga och de äldre som är hänvisade till kollektivtrafiken, som ofta bara har ett par turer om dagen och inte går kvällar eller helger. Även många bilburna önskar att det skulle vara smidigare att resa kollektivt, om inte annat för att leva mer miljövänligt.

"att det inte tar så långt till det vardagliga"

"det är ju så överallt på landsbygden"

Reflektion

Resultaten från en kvalitativ intervju är produkten av ett samspel mellan den intervjuade och mig intervjuaren. Därigenom är det till stor del min förmåga att lyssna, tolka och dra slutsatser som har påverkat den indelning i olika miljökvaliteter som jag redovisat. För att intervjuerna skulle bli så jämna som möjligt har jag använt mig av samma intervjuguide och alla har därmed fått svara på liknande frågor. I vissa fall har frågorna känts mer eller mindre relevanta beroende på vilken åldersgrupp den intervjuade har tillhört men i stort har alla frågor varit lätta att förstå och de intervjuade har gett tydliga och raka svar.

Det som har fascinerat mig mest är den enighet som har funnits mellan de intervjuade. Det har i stort varit samma miljökvaliteter som upplevs viktiga om än med olika inbördes prioriteringsnivå. Redan efter den tionde intervjun upplevde jag att en mättnadspunkt var nådd och vid den tolfte intervjun kände jag mig nöjd.

Min tanke var från början att de intervjuade skulle representera sammansättningen i kommunen, både vad gäller ålder och kön. Jag har intervjuat 2 ungdomar, 5 vuxna med barnfamilj, 3 i medelåldern och två pensionärer. Av dessa var 9 kvinnor och 3 män. Det blev en ganska rättvis fördelning över åldrar, med en viss underrepresentation av människor i medelåldern. Tyvärr är endast en fjärdedel av de intervjuade män, detta på grund av att det var svårare att hitta byalag som ville rekommendera män samt att hitta män som sedan ville bli intervjuade.

Det var även intressant att få insikt i hur starkt de olika miljökvaliteterna var kopplade till varandra samt att inse vilka stora likheter det finns mellan mina resultat och tidigare studier. Den miljökvalitet som står lite för sig självt är behovet av service, och denna delar tydligt in de landsbygdsboende i olika grupper. Vilka behov man har avgörs av hur ens vardag ser ut och vilka behov man har just nu. Nedan gör jag en jämförelse först de olika miljökvaliteterna emellan och sedan mellan mina resultat och tidigare litteraturstudier.

Likheter och skillnader - de olika miljökvaliteterna emellan

De två miljökvaliteterna **"En speciell plats och det egna"** och **"Nära gemenskap"** är viktiga för landsbygdsboende. De är två kvaliteter som starkt kopplas till landsbygden som boendemiljö. Många av de intervjuade värderade båda miljökvaliteterna fast med olika prioritering. "En speciell plats och det egna" är en mer inåtriktad kvalitet som visar på ett större behov av avskildhet och av att forma den egna platsen. Man väljer i större utsträckning att bo längre ut på landsbygden utan grannar nära inpå. "Nära gemenskap" är en utåtriktad kvalitet där man värderar en nära kontakt med grannar och man väljer kanske att bo i anslutning till andra, i mindre hussamlingar eller i byar av olika storlek.

Behovet av att känna **"Ett lugn"** går att koppla som tydliga innehåll i de två miljökvaliteterna

”Med naturen runt knuten” och ”Nära gemenskap”. I min studie framgick det att lugnet hämtas både i närheten till naturen, med stora möjligheter att nyttja naturen och i den rymd som naturen ger. Och i den trygghet som fås av en gemenskap i bygden, av att känna igen sina medmänniskor och i upplevelsen av att man hjälper varandra mer på landsbygden. Däremot finns det en aspekt i miljökvaliteten ”Ett lugn” som inte kopplas till någon av de andra miljökvaliteterna, nämligen behovet av tystnad. **Tystnaden** är en upplevelse som kan kännas svår att påverka, men det kanske är värt att reflektera lite över vad det innebär. Vad är det som gör att en plats upplevs som tyst? Kommer behovet av tystnad bli allt viktigare i framtiden då informationssamhället expanderar och påverkar större delen av våra liv? Kanske behöver man se över olika bullernivåer i kommunen? Finns det tysta områden reserverade? Kan detta lanseras som en kvalitet i kommunen? Har nyinflyttade en annorlunda syn på tystnad? Då flera aspekter av miljökvaliteten ”ett lugn” tydligt kopplas till andra miljökvaliteter väljer jag att endast lyfta fram aspekten ”Tystnad” som en egen del i förslagsdelen.

Miljökvaliteten **”Frihet”** verkar utgöras av flera olika upplevelser och aspekter beroende på vilka prioriteringar man gör mellan de andra miljökvaliteterna. I ”En speciell plats och det egna” värderar de boende möjligheterna att påverka det egna boendet och markerna runt om (om det så är trädgården eller större marker), vilket i sin tur ger en stor frihetskänsla och blir därmed en viktig aspekt av landsbygdsboendet. Möjligheten att påverka upplevs även av de som värderar en ”Nära gemenskap” högt (om denna är god), då på grund av att det upplevs vara lättare att ta kontakt med varandra på landsbygden. En god kontakt med grannarna ökar möjligheterna att påverka den egna livssituationen och man upplever därför en känsla av frihet. Friheten kopplas även starkt till naturens närvaro (”Med naturen runt knuten”) som ger alla möjligheten att kunna vara ensamma när man så önskar. Naturen dominerar även det bebyggda landskapet med stora tomter och trädgårdar och en gles bebyggelsestruktur, man har inte grannarna för tätt inpå, man syns inte alltid och man kan vara sig själv. Det är frihet. Då frihet inlemmas i flera av de andra miljökvaliteterna kommer jag inte att behandla denna enskilt i förslagsdelen.

Utifrån de tankar som jag nu redovisat för kommer jag att i förslagsarbetet arbeta vidare med miljökvaliteterna **”En speciell plats och det egna”** (inkluderat aspekter av miljökvaliteten ”frihet”), **”Nära gemenskap”** (inkluderat aspekter av miljökvaliteterna ”Ett lugn” samt ”Frihet”), **”Med naturen runt knuten”** (inkluderat aspekter av miljökvaliteterna ”Ett lugn” samt ”Frihet”) samt behovet av **”Tystnad”**.

De fyra livsstilarna i Mark

Frågor som jag har velat svara på i denna studie är varför man bor på landsbygden samt vilka miljökvantiteter som är viktiga för ett trivsamt landsbygdsboende. För att känna en större säkerhet i resultatens allmängiltighet är det intressant att jämföra mina resultat med tidigare studier i ämnet. I mina litteraturstudier (som jag redovisat för tidigare i arbetet) har jag slagit samman Stenbackas ”praktiker” och Nordström & Mårtenssons ”drivkrafter och olika sätt att leva” i fyra olika, vad jag kallar, livsstilar.

Indelningen i de fyra olika livsstilarna tar sin utgångspunkt i de boendes olika förhållningssätt till sin boendemiljö. Dessa påverkas dels av vilka miljökvantiteter man prioriterar men även av hur den egna vardagen ser ut. Miljökvantiteterna i mina resultat är baserade på upplevelser av vad som är viktigt för den egna trivseln oavsett vilken livsstil man mest lever efter. Detta gör att det blir lite svårt att jämföra livsstilar med miljökvantiteter. Däremot representerar varje livsstil olika miljökvantiteter och det är här jämförelsen kan göras. Finns det likheter mellan de miljökvantiteter som är viktiga för varje livsstil och de som kommit fram i min studie? Det intressanta med att göra denna jämförelse är först och främst att se om de fyra livsstilarna finns representerade i Marks kommun samt att verifiera studiens resultat. Jämförelsen kan dessutom förstärka vilka aspekter av de olika miljökvantiteterna som är viktiga i ett vidare sammanhang.

Frågan blir då om dessa fyra livsstilar finns representerade i Marks kommun eller om det finns några anmärkningsvärda skillnader? Övergripande kan man säga att alla fyra livsstilar finns i Marks kommun och att dessa representeras av att de boende värderat miljökvantiteter som tydligt hänger samman med de olika värderingarna i livsstilarna. Nedan redogör jag för hur miljökvantiteterna från min intervjustudie hänger samman med de fyra livsstilarna från min litteraturstudie.

I miljökvantiteten ”En speciell plats och det egna” tar de intervjuade upp förhållningssätt till sitt boende som speglas i de två livsstilarna **”Traditionellt markbundet”** och **”Det egna boendet”**. De boende som prioriterar denna miljökvantitet har ett mer inåtvänt förhållningssätt till sin miljö. Det kretsar mycket kring möjligheterna att kunna förändra det egna boendet efter egna behov och för lantbrukarna att kunna bruka den egna marken. Det finns en stark anknytning till platsen, huset, markerna och i vissa fall tidigare generationer. Bostaden ses som ett livsprojekt och möjligheterna att utöva olika fritidsintressen är viktiga. De båda livsstilarna innebär ett fokus på det egna boendet samt platsens egenskaper. Jag konstaterar att de två livsstilarna finns i Marks kommun samt att miljökvantiteten ”En speciell plats och det egna” är en viktig kvantitet för de landsbygdsboende i kommunen.

De nästan identiska **”Nära gemenskap”** (miljökvantitet) och **”Lokal gemenskap”** (livsstil) visar att markborna har ett stort behov av gemenskap. För vissa är det väldigt viktigt med ett stort socialt nätverk, för andra vetskapen att man känner igen varandra och därmed upplever en stor trygghet. Det verkar finnas en föreställning om att det är lättare att ta

kontakt med andra människor på landsbygden. Att man i mindre samhällen har mer gemensamt på grund av hur man har valt att bo. Det känns därför angeläget att fundera över hur man kan gynna en känsla av gemenskap i Mark och var människor som bor glest kan mötas.

Närheten till naturen finns representerat både som en viktig miljö kvalitet ("Med naturen runt knuten") i Marks kommun och som en egen livsstil ("**Nära natur**") där närvaron av naturen är en förutsättning för de intressen man har. Med detta sagt kan man konstatera att denna livsstil tydligt präglar många Markbors liv. Naturen och landskapets tillgänglighet verkar enligt både mina och tidigare studier vara en grundläggande förutsättning för att man ska trivas på landsbygden. Landsbygden i sig är förknippat med naturen och landsbygdens landskap är präglat av naturen där bebyggelsen är underordnad och utspridd.

Mark, en socialt hållbar kommun?

Sett ur en social dimension på begreppet hållbar utveckling, där man fokuserar på människors livskvalitet, verkar Marks kommun ha rätt fysiska förutsättningar för att lyckas. De miljö kvaliteter som framkom under intervjun var inte bara viktiga för de boende utan de var även uppfyllda. Landsbygden *känns som landsbygd*, närvaron av och tillgängligheten till naturen är stark, man har god grannsamja, man upplever en frihet, man trivs i sitt boende och man känner en stark hemkänsla. Självklart finns det undantag även här, människorna lever inte i en utopi. Den miljö kvalitet som verkar vara mest konfliktfylld och som påverkar de landsbygdsboendes livskvalitet stort är behovet av service.

Service och vad det betyder för de landsbygdsboende varierar stort. Man kan generalisera och säga att de som bor i byarna prioriterar service högre än de som bor mer avskilt. Men det finns även en tydlig skillnad mellan olika åldersgrupper där både äldre och ungdomar prioriterar service högre än övriga. Det handlar mycket om vad man är van vid att det finns och hur ens möjligheter till förflyttning är, om man har bil eller om det finns god kollektivtrafik. Samtidigt som servicen ofta minskar på landsbygden förändras också människors sätt att förhålla sig till service. Många av de landsbygdsboende lever idag ett väldigt rörligt liv och förflyttar sig till vardags mellan boende, arbete, fritidsintressen och service vilket minskar behovet av en lokal service. Ett av kommunens intressen i mitt examensarbete är att få veta vilka förväntningar på service som invånarna har. Detta redovisade jag under mina resultat men rent generellt kan man säga att de boende vill *att det som redan finns ska bevaras* och att kollektivtrafiken samt äldreomsorgen och barnomsorgen ska förbättras. Behovet av service och vilka förutsättningar som finns på olika platser har redan ett tydligt fokus i kommunens planering. Behovet av service kommer att finnas med i förslagen.

Sett ur en demokratisk syn på social hållbarhet blir det väldigt viktigt att titta på samverkan mellan kommun och invånare. I dagsläget sker den oftast via byalagen samt via samråd

där nya exploateringar är på gång. Frågan är då vilka som faller mellan stolarna och vilka röster som inte blir hörda? Och frågan blir även hur mycket invånarna själva vill engagera sig? Vid intervjuerna frågade jag om man kunde tänka sig att engagera sig utanför sin närmaste omgivning. Oftast blev svaret nej, intresset att engagera sig sträcker sig inte mycket längre än hemkänslan. Det som är nära är det man kan tänka sig att förbättra och kämpa för. För att kunna tänka sig ett engagemang utanför den egna bygden var det nödvändigt att det fanns en viss fråga man brann för, exempelvis en viss sport, barnomsorgen, bygdegårdens fortlevnad osv. Frågan blir hur man ska få tag på invånarnas åsikter och intressera dem att medverka?

Detta arbete och denna studie är ett sätt att ta kontakt med de landsbygdsboende oavsett engagemangsgrad eller bygdetillhörighet. Här riktar jag mig direkt till individen och de egna upplevelserna av boendemiljön. Det var väldigt förvånande, och positivt, att det fanns så stora likheter mellan de intervjuade och vilka miljökvantiteter de upplevde som viktiga. Detta tillsammans med de tydliga paralleller som finns med mina litteraturstudier gör att mina resultat känns riktiga och att de miljökvantiteter som kommit fram är viktiga för de boende och förtjänar att ta hänsyn till. I det följande kommer jag att ge förslag på hur detta kan ske.

4. FÖRSLAG

Landsbygdsboendes åsikter i planeringen

Frågan är hur människors olika upplevelser och värderingar ska kunna komma till uttryck och kunna påverka planeringen? Invånarnas åsikter kommer från en personlig upplevelse av platsen...

"olika platser har olika identiteter och olika mening för olika människor. Olika upplevelser och förståelser av landsbygden existerar sida vid sida. Ibland har personer som bor i olika delar av bygden motsatta uppfattningar och ibland kan en och samma person uppleva likartade situationer på olika sätt vid skilda tidpunkter." (Stenbacka, 2001, citat sid. 219)

... planeringen däremot utgår från platsens fysiska förutsättningar. Det är två helt olika sätt att se på platser som på något sätt ska mötas. Var i planeringen ska då människornas egna upplevelser behandlas? Ska dessa påverka arbetet med översiktsplanen, detaljplanen eller kanske områdesbestämmelser?

Den översiktliga planeringen sker på kommunnivå och behandlar helheten. Människan däremot lever i den lilla skalan med fokus på den egna bostaden och de närmsta omgivningarna. För att närma sig de landsbygdsboendes åsikter behöver man närma sig området det gäller och de människor som berörs. *Det blir en fråga om att välja skala.*

De boendes samlade åsikter och upplevelser kan ge inspiration till en övergripande bebyggelsestruktur som främjar miljökvaliteternas närvaro. Däremot kräver upplevelserna av de olika miljökvaliteterna att man dyker ner i skala och för varje plats frågar sig om det finns möjligheter att uppleva "En speciell plats och det egna", "Nära gemenskap", "Nära natur" och "Tystnad" samt "Service". Det finns ett behov av att man inventerar och analyserar platser, förändringar och planer utifrån de boendes upplevelser.

Vilkas åsikter?

I Marks kommun har man samråd och utställningar för både detaljplaner och översiktsplaner. Vid utskicken till samråden finns byalag och aktuella föreningar med. Frågan är hur resterande invånares åsikter ska lockas fram.

I detta arbete prövar jag att kontakta landsbygdsboende i kommunen, inte som representanter för olika föreningar utan som privatpersoner. De kom från olika boendemiljöer såsom mindre samhällen, serviceorter och ren landsbygd. Jag har använt mig av Kvaless kvalitativa sätt att studera viktiga aspekter i den intervjuades egna livsvärld.

Andra sätt att få tag på människors åsikter och upplevelser kan vara enkätstudier, studiecirkelarbete, internet och tidiga samrådsmöten. Det måste vara den egna platsens eller områdets förutsättningar för samverkan med kommunen som får avgöra vilket angreppssätt man tar.

"Skälet är, till skillnad från traditionell planering att här [på landsbygden] måste föreslagna åtgärder vara socialt, ekonomiskt och ekologiskt anpassade till dem som berörs och till den grad av kunskap och vilja till förändring som råder i en viss miljö." (Citat sid. 94, Reiter, 2003)

Finns det redan ett engagemang och ett stort socialt kontaktnät? Vilka representerar dessa? Vilkas röster blir ej hörda? Kan man kontakta dessa via telefon, intervjuer, enkätstudier eller internet? Det blir viktigt att mer aktivt söka upp medborgarna på de platser som de besöker i vardagen, utanför affärer, skolor och vårdcentraler.

Hur kan man från kommunens sida inspirera till ett ökat engagemang? Det är viktigt att kommunen är lyhörd för det engagemang som redan finns så att människorna ser att det ger effekt. Kommunen behöver sedan i vissa områden vara de som initierar kontakten och lyfter frågor att samlas kring.

Det är på många sätt på lokal nivå som förutsättningarna för en hållbar utveckling sätts. Jag tror personligen att människors nivå av trivsel styr deras ambitioner i att ta ett eget ansvar för den hållbara utvecklingen. Om det så är att kämpa för den lokala servicen, ta hand om kulturmarker eller att tänka på miljön. Ur den aspekten blir inte kommunens roll att "bara" informera dess invånare utan att i första hand se till att invånarna trivs och har en god livskvalitet.

Övergripande koncept för att främja en "landsbygdskänsla"

Småskalighet och en gles bebyggelsestruktur

En av de viktigaste aspekterna för att det skulle upplevas som landsbygd var den **variation och den småskalighet** som finns idag, i både natur- och bebyggelselandskapet. Småskaligheten är kanske dessutom en förutsättning för att de olika miljökvaliteterna sedan kan upplevas.

Även den **glesa strukturen** är grunden för många av de miljökvaliteter som de boende värnar. Förutsättningarna för att man i vissa fall ska uppleva känslan av frihet och lugn är att man inte lever för tätt och att alla har ett eget utrymme och inte ser in hos varandra. Detta i sin tur ger vissa begränsningar i hur stor en by bör växa samt hur mycket man kan förtäta befintliga byar.

Kommunen har en vision om att tillhandahålla en mångfald i boende, att bevara den sociala miljön och att bevara den varierade bebyggelsen. Frågan blir då hur man kan möta ett ökat tryck på bostäder samtidigt som det småskaliga landskapet bevaras?

"den stora och lilla byn"

Jag tror att man ska fortsätta utveckla bebyggelsen efter den decentraliserade struktur som finns idag. Men att kommunen tydligare ska arbeta med byn som koncept. En by kan i detta utgöras av allt från ett par hus intill varandra till de större serviceorter som finns i kommunen idag. Byn ger stora möjligheter att bibehålla en småskalighet i landskapet, dels ligger bebyggelsen utspridd som små öar i landskapet, dels ger byn som struktur goda förutsättningar för att bevara och skapa en intim karaktär där miljökvaliteterna ligger i fokus.

För att byn ska stödja de miljökvaliteter som är viktiga för de boende i kommunen behöver den ge förutsättningar för olika typer av boende. Här bredvid visar jag en konceptuell skiss av två olika storlekar på byn och vilka miljökvaliteter de främjar upplevelsen av.

Bild 4. Illustration "den stora byn".

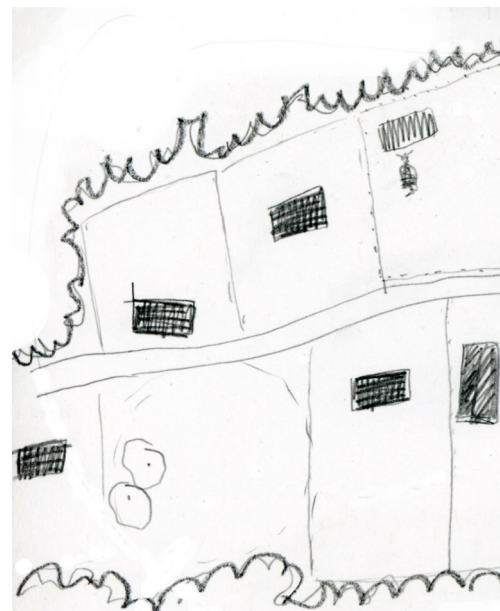
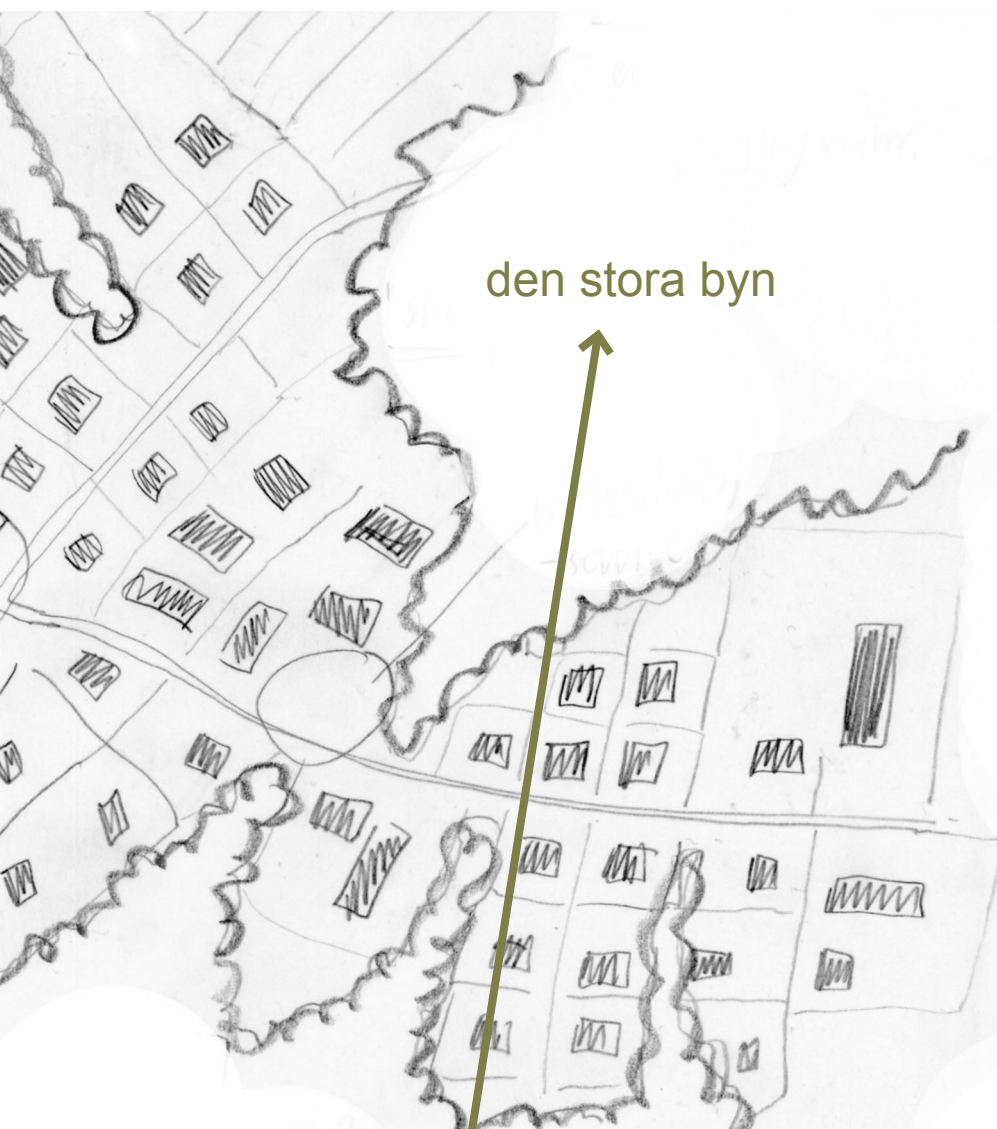

Bild 5. Illustration "den lilla byn".

den stora byn

Den stora byn representeras av de serviceorter som finns i kommunen idag. **Service** är en viktig del av trivseln för de boende i en större by och kommunen bör så långt möjligt stödja denna. Det är viktigt att kontakta de i byn för att ta reda på vilken typ av service de är i behov av.

”Nära gemenskap” är en miljö kvalitet som prioriteras högt för dem som väljer att bo i en större by. En viktig aspekt för att uppleva en nära gemenskap är att man har möjlighet att känna igen varandra i byn. Det blir därför viktigt att bibehålla byns mötesplatser i olika former där den service som finns spelar en viktig roll. Viktigt att fundera kring är även byns storlek, hur stor kan byn bli och fortfarande främja igenkänning? Vidare bör förändringar ske långsamt för att ge de nya samt de redan bosatta chansen att lära känna varandra, att minska riskerna för en rastlöshet och för stor omflyttning.

”Med naturen runt knuten” är den miljö kvalitet som värderas högt av alla landsbygdsboende och det är viktigt att landskapet är tillgängligt för alla i byn. Här blir det intressant att inventera grönstrukturen efter hur den används, dess kvalitet samt hur den hänger samman. Detta kan bidra till värdefull information inför framtida exploatering.

”En speciell plats och det egna” innebär att det är viktigt att kunna påverka den egna boendemiljön samt miljön runt om. I den större byn blir det en fråga om att fortfarande ha en egen yta eller att kunna påverka ortens framtid. Viktiga frågor att ställa blir, Finns det byalag? Föreningar? Samverkan med kommunen? Vilka representerar i så fall dessa? Kan kommunen initiera kontakt?

...och allt därimellan...

den lilla byn

Den lilla byn representeras av alla mindre samlingar av villor.

”En speciell plats och det egna” är en väldigt viktig miljö kvalitet för de som väljer att leva mer avskilt i mindre byar. Avskildhet och tystnad blir viktiga miljö kvaliteter. Vid planering av ny exploatering är det viktigt att man ej förtätar för mycket eller att tomterna blir för små. Det egna fritidsintresset kan vara ytkrävande och frihetsbehovet stort.

”Med naturen runt knuten”, det mer avskilda landsbygdsboendet har en tydlig koppling till naturen och landskapet är ofta tillgängligt. Man kan bära med sig en viss reservation för nyetableringar i ett jordbrukslandskap som ofta är mindre tillgängligt. Tomterna får gärna vara större och minst en tomtgräns fri mot naturen.

”Nära gemenskap” är inte nödvändigtvis något man prioriterar när man väljer att bo avskilt. Dock förknippas landsbygdsboendet generellt med en godare gemenskap vilket kan gynnas av en informell mötesplats. Det kan vara en gemensam fysisk yta, ett gemensamt intresse (livsstilsbyar- hästby etc) eller en gemensam uppgift (kulturvård, naturvård, odling, kompostering, väg). Huvudsaken är att det finns en gemensam punkt att samlas kring och där möten kan ske. De som bor mer avskilt är kanske de som oftast inte får sin röst hörd vid utvecklingsarbete, här blir det viktigt att kommunen initierar till kontakt.

Service är något som man inte prioriterar och man har varit medveten om en lägre servicenivå när man bosatt sig så här. Viktigast blir ofta möjligheterna till kollektivtrafik och skolskjuts samt äldreomsorg.

Illustration

“den lilla och stora byn”

Miljökvalitetsanalys

- att analysera en plats utifrån de boendes perspektiv

Lika väl som man analyserar en plan/ en förändring ur ett miljökonsekvensperspektiv skulle man i fortsättningen även kunna analysera ur ett *miljökvalitetsperspektiv*. Miljökvalitetsanalysen är en kvalitativ analys där man värderar huruvida upplevelsen av de olika miljökvaliteterna påverkas av de förändringar man planerar göra. Här arbetar man i den lilla skalan och närmar sig människans egna upplevelser av platsen. Finns de möjligheter att uppleva ”En speciell plats och det egna”, ”Nära gemenskap”, ”Med naturen runt knuten”, ”Tystnad” och Service? Med utgångspunkt i vad som påverkar upplevelsen har jag nedan specificerat ett antal frågor som lyfter fram olika aspekter av de olika miljökvaliteterna. Dessa frågor kan användas vid analys såväl som i ett underlag för samtal med de boende.

En speciell plats och det egna

Denna kvalitet handlar om möjligheterna att kunna påverka den egna boendemiljön, bedriva lantbruk eller fritidsintressen där bostaden ses som ett livsprojekt. Det skapas en stark platsanknytning och det är viktigt att bostaden speglar den man är, då den är starkt förknippad med de boendes egna identiteter. Viktiga frågor att ställa i analysen är:

- Kan de boende själva påverka och förändra den miljö de bor i? Hus? Trädgård? Markerna runtom? Finns det möjligheter att skapa/ bevara en småskalig karaktär och en genuin bebyggelse (där motsatsen är en monotont likartad karaktär på bebyggelsen)?

- Främjas känslan av avskildhet? Kommer man lätt påverkas eller störas av grannar? Finns det insynsskydd med hjälp av vegetation eller topografi?

- Ändra platsens karaktär så att de redan bosatta påverkas negativt?

- Finns det tillräckligt med plats/ ytor för att kunna röra sig fritt och ostört samt bedriva olika fritidsintressen? Hur stora är tomterna?

- Främjas känslan av frihet? Gränsar tomterna till varandra? Har man möjlighet att ha en tomtgräns fri mot naturen?

Nära gemenskap

Symboliserar ett behov av att känna igen varandra och av möjligheten att skapa ett socialt nätverk. Man upplever att det är lättare att ta kontakt på landsbygden på grund av den mindre skalan. Det finns en eftertraktad känsla av tryggheten i att känna igen alla vilket även bidrar till upplevelsen ”ett lugn”. Viktiga frågor att ställa i analysen är:

- Finns det mötesplatser som främjar kontakt människorna emellan?

- *Bevaras en småskalig karaktär?*
- *Främjas känslan av frihet ur den aspekten att man kan påverka sin bygd?*
- *Var går gränsen för att man ska kunna "känna igen alla"? Att känna trygghet? Sker förändringar för snabbt för att nya ska kunna bli en del i gemenskapen mellan de redan bosatta? Växer samhället i lagom takt?*

Med naturen runt knuten

För att det ska upplevas som landsbygd ska naturen prägla landskapet och landskapets karaktär ska prägla platserna. Den variation som naturen ger uppskattas mycket, med skog, betesmarker, vatten och åkrar samt årstidsskiftningar.

- *Är landskapet tillgängligt? Går det lätt att röra sig ut i naturen?*
- *Hur ser kontakten ut mellan bostad och natur? Finns det möjlighet att hålla en av tomtgränserna fri med kontakt ut till naturen?*
- *Bevaras landskapets karaktär? Finns landskapets naturliga variation kvar? En småskalig känsla? Finns det möjlighet att bevara befintlig vegetation vid nytillbyggnad?*
- *Främjas känslan av "frihet" med natur som kommer in mellan husen? Är tomtstorlekarna tillräckligt stora för att främja en känsla av rymd?*

Tystnad

Är en aspekt av miljökvaliteten att uppleva ett lugn.

- *Påverkas boendet av buller? Finns det bullerskydd i form av vegetation eller höjdskillnader?*
- *Kan man uppleva avskildhet? Hur stora är tomterna?*

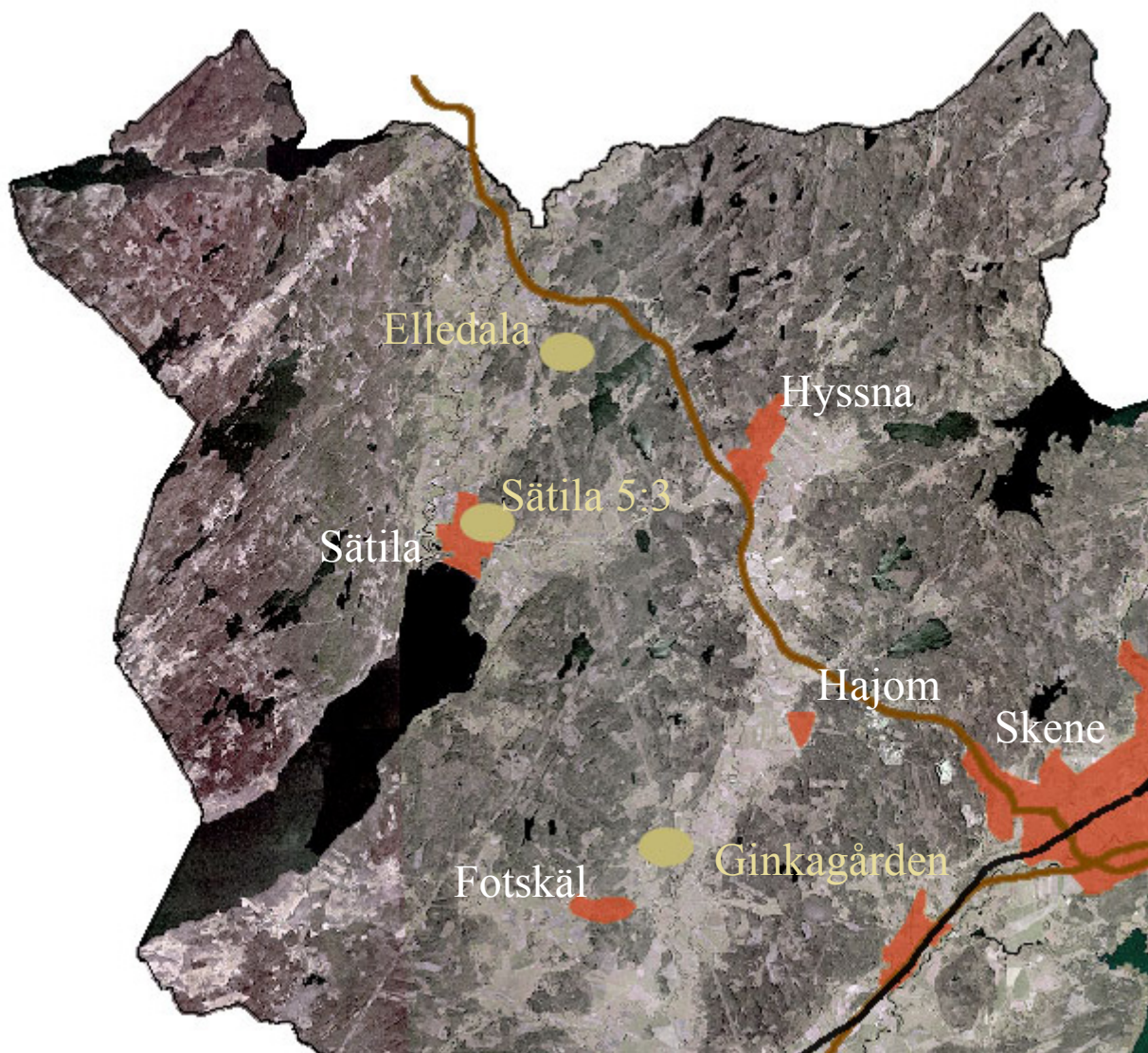
Service

- *Finns det någon form av kommunal eller kommersiell service nära?*
- *Vad har de boende för behov?*

Exempel på miljökvalitetsanalysen

För att tydliggöra hur man kan använda miljökvalitetsanalysen har jag utvärderat tre aktuella planer i Marks kommun. Dessa är alla nya bostadsområden som kommunen för tillfället arbetar med detaljplaner för. De är belägna i olika delar av kommunens nordvästra del, Sätila 5:3 i utkanten av Sätila serviceort, Ginkagården i närheten av Fotskäl samhälle samt Elledala mitt ute i skogen. Kartan nedan visar planernas placering i kommunen.

Sätila är en av kommunens serviceorter och motsvarar en större by i min konceptidé. Både Elledala och Ginkagården kommer att bli mindre grupper av hus, 16 hus vardera, utan anknytning till tidigare samlad bebyggelse och representerar därför den ”lilla byn”. Ginkagården är lite speciellt då planen riktar sig mot människor med ett hästintresse och representerar en mindre by med ett från början styrt tema.

Karta 7. De olika planområdenas placering i kommunen.

Sätila 5:3

I kommunens nordvästra del finns det ett stort tryck på bostäder. I Sätila som är kommundelens största serviceort planerar man nu att bygga ett nytt bostadsområde med 15 villatomter. Området kommer att ligga på en kulle, i ett starkt kuperat landskap i utkanten av Sätila. Se illustration över planområdet på nästa sida.

Service

De som bosätter sig i Sätila gör det med höga förväntningar på service. Det är gångavstånd till Sätila centrum med service såsom affär, bank, tandvård och vårdcentral. Det är därför viktigt att kommunen är förberedd på det ökade behovet av bland annat dagis- och skolplatser samt vårdcentral.

Nära gemenskap

En känsla av tillhörighet stärks av att bostadsområdet får samma karaktär, att det byggs samtidigt och att man har en gemensam infart till området. I Sätila by finns det mötesplatser och service samt aktiva föreningar som kan gynna att man både känner igen sätilabor samt lär känna varandra. Även inom planområdet finns det en tydlig mötesplats, lekplatsen. Denna kommer att fungera väl för de med barn och barnen emellan. Däremot bör det även finnas en mindre mötesplats för övriga boende, kanske kan den öppna ytan vid vägskälet fungera som detta? Hur ska den då utformas för att gynna kontakt människor emellan?

Det är även viktigt att fundera kring den nära gemenskapen i Sätila som helhet, hur mycket kan orten expandera innan denna miljö kvalitet går förlorad? Hur många kan bo på en plats men fortfarande känna igen de flesta och därigenom känna trygghet? Hur kan man ta hänsyn till att de redan bosatta behöver tid att vänja sig vid förändringar? Vad tycker Sätilabon om framtida expansioner?

Med naturen runt knuten

Den befintliga vegetationen kommer till stor del att försvinna inom planområdet vilket kommer att påverka befintlig bebyggelse runtom och landskapsbilden. Det finns därför en stor anledning att bevara så mycket vegetation som möjligt. För att främja utsikt och avskärmning (rymd och avskildhet) tycker jag att man ska bevara vegetation i ryggen på varje hus samt mellan husen där insynsskydd kommer att behövas och öppna upp i vegetationen framför husen. Den naturmark som finns på platsen idag består av tall, ek och bok och det vore trevligt att bevara dessa trädslag, kanske en ekbacke i söderslutningen och tallar på höjden.

Tillgängligheten till naturen kommer att vara god för de nyinflyttade, med kontakt till ett större skogsområde i norr. Den befintliga bebyggelsen mister delvis sin direktkontakt till det större skogsområdet och det är därför intressant att inventera hur platsen används idag och om det finns befintliga stigar till skogsområdet som behöver ersättas eller kan bevaras. De som väljer att bo i en by av denna storlek prioriterar, som tidigare nämnts,

antagligen service och nära gemenskap över avskildhet och lugn. Tomtstorleken är troligen ingen viktig faktor för de boende och tomtstorlekar som i detta fall på 700-800 kvm kan vara tillfredsställande. Däremot är närheten till naturen väldigt viktig för alla landsbygdsboende och är för många förknippat med den egna trädgården. Så det vore mer intressant att ha tomter av varierande storlek så att de som vill ha både närhet till service och grannar ändå kan ha plats till sitt egna och lite mer ytkrävande trädgårdsintressen. Så jag föreslår att ett par av tomterna kommer över 1000 kvm i storlek. Samtliga tomter har minst en sida fri mot naturen vilket är väldigt positivt.

Bild 6. Illustration av den nya bebyggelsens placering i landskapet vid Sätilla 5:3.

En speciell plats och det egna

Bostadsområdet kommer att ges en enhetlig karaktär med två olika typer av småhus, ett tvåvånings- samt ett souterrängshus. Bebyggelsen kommer att följa ett färg- och materialprogram med ljusa träfasader och gråa tak. För att de nyinflyttade starkare och snabbare ska knyta an till platsen och det egna boendet är det bra om de får möjlighet att påverka boendet, kanske dess utseende eller att kunna välja mellan olika hustyper. Det är inte negativt för upplevelsen av ”det egna” att husen skall vara av samma karaktär utan det kan vara små skillnader husen emellan samt känslan av att få påverka som gör skillnaden. Det kuperade landskapet ger stora möjligheter att uppleva avskildhet och rymd (frihet) om husen placeras rätt. Det är viktigt att man inte ser in till varandra och att man upplever kontakten med naturen starkt.

Inom planområdet finns redan ett befintligt hus och på tre sidor av området finns befintlig bebyggelse med bland annat ett församlingshem, flerbostadsområden samt ett villaområde från 60-70 talet. För att främja platsanknytningen som de redan bosatta har till området bör förändringar ske långsamt. I detta fall kommer ett helt bostadsområde bebyggas på gång. Det blir då viktigt att inventera och fråga de boende vad man kan göra för att lindra påverkan. I planprogrammet har man tagit hänsyn till utsikten som de befintliga husen ovan planområdet har och man har satt en högsta totalhöjd för de nya bostäderna. De nya husen som kommer att ligga precis intill det befintliga villaområdet skulle med fördel kunna placeras lite lägre ned på tomten och öka det upplevda avståndet mellan husen. Här blir även vegetationens roll som avskiljare väldigt viktig och man bör bevara så mycket det går.

Tystnaden

Är inte en kvalitet man prioriterar högst när man väljer att bo i en större by. Detta sagt så finns ändå föreställningen om att landsbygden är en lugnare miljö. Här främjas tystnaden av nivåskillnaderna samt att husen ligger en bit ovan vägen som annars ligger nära. Man har för detaljplanen intill (hantverk och småindustri) satt upp krav på bullernivåerna vilket är positivt.

Ginkagården

Öster om Fotskäl samhälle, på Ginkagårdens marker, planerar man att bygga ungefär 16 friliggande villor i anslutning till en befintlig ridanläggning som kommer att utökas. Den befintliga gården driver idag ett aktivt jordbruk som ligger intill Surtans dalgång i ett kuperat landskap intill ett lövskogsområde. Planprogrammet är skrivet men placeringen av husen är ännu i skissfasen. Jag kommer här att utgå från den, vid denna tidpunkt, mest aktuella skissen, se illustration på nästa uppslag.

En speciell plats och det egna

Huruvida denna miljö kvalitet kommer att upplevas beror till stor del på delar av planen som inte har fastställts ännu. För att möjliggöra en snabb platsanknytning för de nya boende är

det viktigt att de får vara med från början och prägla den egna bostaden. Detta skulle vara möjligt om intressenter finns med från början. Det kan innebära att de själva får vara med och bestämma utseende på hus, hustyp, färgval eller hur mycket av vegetationen som idag finns på platsen man vill bevara. Prioriterar man denna kvalitet har man även ett behov av en viss avskildhet. Känslan av att vara fri kan främjas genom husens placering (att man inte ser in till varandra) samt vegetationen på tomterna och runtom. Då det på platsen idag finns uppvuxen lövskog är det önskvärt att bevara så mycket av denna som går.

Nära gemenskap

I detta fall gynnas möjligheterna till en god gemenskap grannar emellan av att de kommer att dela intresset för hästar. Stallet kommer att vara en tydlig mötesplats. Upplevelsen av en nära gemenskap gynnas även av att det är ett begränsat antal boende som hör samman, som en liten by avskilt från andra bostäder.

Med naturen runt knuten

Naturens närvaro präglar starkt platsen. Gården ligger i ett småbrutet landskap med åkrar, beteshagar och lövskog runtom. I planprogrammet har man placerat bebyggelsen med hänsyn till landskapsbilden och man anser att det är viktigt att bevara redan uppväxt vegetation. Tillgängligheten till landskapet är god. Det skulle vara önskvärt att platsen inventeras utifrån möjligheterna att röra sig med häst i landskapet. Hur ser ridvägarna ut? (Då man inom kommunen gärna gynnar hästboende i denna del av kommunen kanske en mer allmän inventering av ridvägar behövs, för att undvika konflikter mellan mark- och hästägare).

Då det i dagsläget finns uppväxt vegetation på platsen finns det goda möjligheter att bevara delar av denna vid nybyggnationen. Positivt med planen är att alla tomter har minst en tomtgräns fri ut mot landskapet, detta gynnar både lugn, frihetskänsla och stärker kopplingen till naturen. Dock är det viktigt att de bostäder i områdets mitt inte kommer att angränsa till varandra utan att ett naturområde bevaras som en barriär dem emellan. Tomtstorlekarna ligger i skissfasen på ungefär 1400 kvm, där man möjligtvis skulle kunna planera för ett par tomter med större yta för att främja andra fritidsintressen än häst, ex odling.

Tystnad

Möjligheterna att uppleva tystnad anser jag vara god. Tomterna är relativt stora och området ligger enskilt med endast enstaka hus i närheten. Däremot kan det vara intressant att inventera hur mycket ljud som kommer från trafiken längs vägen söder om planområdet, där det är viktigt att bevara vegetation som en buffert mellan väg och bebyggelse.

Service

De boende kommer att ha förhållandevis nära till service, med Fotskäl ett par kilometer bort och lite över en mil till både Sätla och Skene. Däremot kan det tänkas att de kommer att ha krav på kollektivtrafik, väghållning samt gång- och cykelvägar.

Bild 7. Illustration av utbyggnaden av hästby i Ginkagården.

Elledala

Mitt ute i skogen planerar man för ett område med 16 enbostads- alternativt flerbostadshus. Planområdet ligger inom Elledala gårds marker, ungefär 5 km norr om Sätilla.

En speciell plats och det egna

Som i förra planen är det intressant att i vidare arbete titta på möjligheterna för de boende att själva kunna påverka val av hus, färgsättning osv. Tomtstorlekarna är väldigt lika i storlek och det skulle vara intressant att variera dessa mer för att möjliggöra för olika ytkrävande intressen, samt för de som vill ha lite mindre att sköta. De som väljer att bosätta sig långt från service prioriterar ofta avskildhet och möjligheter att kunna utöva olika intressen varför tomtstorlekar på upp till 3000 kvm är intressant. Detta skulle speciellt passa de tomter som ligger vid gatornas återvändsplatser. Den kuperade marken och bostädernas varierade placering ger goda möjligheter till upplevelsen av avskildhet och lugn.

Nära gemenskap

Då man bosätter sig längre ut på landsbygden är kanske inte en nära gemenskap med grannar högsta prioritet, detta gynnas ändå av den småskaliga karaktären och det begränsade antalet bostäder. Det som saknas för att ytterligare gynna en god gemenskap är en mötesplats i området. Kan det kanske vara intressant att upprätta någon gemensam byggnad, ett förråd eller bara en gemensam öppen yta? Detaljplanen ska ha ett enskilt huvudmannaskap där de boende själva får (i en gemensam samfällighetsförening) bestämma hur de ska sköta väg, naturmarkerna runt om samt eventuell lekplats. Detta kan fungera som en utmärkt plattform för möten människorna emellan och om det vill sig väl ge en god gemenskap.

Med naturen runt knuten

Dessa boenden blir väldigt naturnära med skog intill på tre sidor av området och åkermark mot den fjärde. Det är dessutom ett landskap med stor variation, med skogar, mossmarker, åkrar och betesmarker nära.

Närheten till naturen upplevs även i den egna trädgården och det är en fördel om man kan ta tillvara på redan befintlig vegetation. Då man planerar att ersätta barrskogen som finns på platsen idag med lövskog som ska fungera som en ridå mellan bostäderna och barrskogen är det viktigt att detta sker i olika omgångar så att det hela tiden finns träd och buskar på plats. Träden ger rymd till platsen, en viktig del i upplevelsen av frihet, och de ger insynsskydd mellan tomterna som ger avskildhet och gynnar upplevelsen av ett lugn. För att främja en variation i framtida vegetation kan man även arbeta med träd i olika åldrar och storlekar vid nyplantering. För att stärka upplevelsen av naturen samt upplevelsen av ett lugn

Bild 8. Illustration av planerna till utby

är det en fördel om en av tomtgränserna har direkt kontakt med naturen. Detta är idag inte fallet för alla bostäder i planen. Här skulle det vara bra att föra in en grön kil mellan tomtgränserna som sedan kan skötas som naturmark i samfällighetsföreningen.

Tystnad

Då bostäderna ligger mitt ute i skogen utan större vägar i närheten anser jag att möjligheterna att uppleva tystnad är stor. Vid möjlig påverkan från grannarna blir det viktigt att bevara så mycket vegetation som möjligt samt att fundera kring tomtstorlekarna och placeringen av husen.

Service

Sätla finns bara 5 kilometer bort med affär, skola, tandläkare och vårdcentral. De boende får både service relativt nära och en nära kontakt till naturen.

Reflektion

Mina förslag

I detta arbete och främst förslagen har jag kämpat med planeringens syn på platser och människornas upplevelser av platser. Jag drogs till att arbeta översiktligt med översiktsplanen som utgångspunkt men hamnade hela tiden i den enskilda platsen för att kunna förhålla mig till de olika miljökvaliteterna. Jag insåg till slut att valet av skala blev av största vikt. Individen förhåller sig inte till de områdesindelningar som vi gör i planeringen med gränser mellan serviceort och omland, gränser mellan naturområden av riksintresse och skogar av hög klass i skogsbruket eller planeringens övergripande avvägningar mellan olika intressen. Individen förhåller sig till platser och sin närmaste omgivning med den egna bostaden som mittpunkt.

Jag påstår inte att mina förslag är en ultimata lösning på problemet att länka samman människors upplevelser med kommunens planering. Däremot pekar de på vilken typ av hänsyn som kan tas på två olika nivåer. Den översiktliga och den detaljerade.

En socialt hållbar utveckling innebär att man fokuserar på människans upplevelse av platsen. Det blir då viktigt att undersöka vad invånarna själva upplever, vilket har varit fokus i detta arbete och förslagen. De miljökvaliteter som kommit fram i min studie och som förslagen baseras på kan ej ses som aktuella för all framtid.

Då det kontinuerligt sker förändringar i människors livsstilsmönster påverkas hela tiden landsbygdens förutsättningar för att utgöra en god boendemiljö. Det är därför viktigt att den indelning i miljökvaliteter som redovisas för i detta arbete både:

- kompletteras med åsikter från människorna som berörs av varje enskild plats och eventuella förändring därav,
- och revideras med hjälp av nya kvalitativa studier för att upptäcka förändringar i vilka miljökvaliteter som är viktiga för invånarnas trivsel.

Enligt Westholm (1996) är det själva strukturen i landsbygden som gör dess möjligheter till en hållbar utveckling så goda. Mina resultat visar att kommunens decentraliserade struktur starkt hänger samman med de miljökvaliteter som upplevs vara viktiga och att en fortsatt planering efter denna är att föredra.

Man kan dra slutsatsen att ett starkare fokus på människans synpunkter och upplevelser

av platser förändringar stärker livskvaliteten och därigenom den sociala dimensionen av den hållbara utvecklingen i kommunen. De miljökvaliteter som kommit fram i studien skulle kunna vara en bas för diskussion i olika typer av samverkan mellan kommun och invånare.

Hur man ska lösa behovet av service är ett stort problem för landsbygden rent generellt och för detta ger jag inga lösningar. Dock vill jag peka på att man bör ta hänsyn till nya livsstilsmonster och därigenom behovet av att undersöka vilken service som behövs var.

Min egna förståelse för platser och de två olika synsätten har ökat och tankar kring denna problematik i planeringen har väckts. Jag hoppas nu att Marks kommun har fått inspiration att öka sin samverkan med invånarna och att studiens resultat kan hjälpa dem i detta.

Mitt arbetssätt

För att ta hänsyn till en hållbar utveckling i planeringen är det många aspekter som ska beaktas. Den ekologiska dimensionen har ofta en stor plats i planeringen och går lätt att kvantifiera medan den sociala dimensionen där livskvalitet står i fokus är kvalitativ och svårare att analysera och utvärdera.

För att kunna ge förslag på en bebyggelseutveckling som är socialt hållbar kände jag därför ett behov av att fråga människorna själva. Intervjuerna har gett mig en ökad insikt i människornas önsknings och behov. Kontakten med de intervjuade har även gett mig energi och inspiration till förslagsarbetet.

I arbetet med förslagen vävs sedan studiens resultat, insikter i kommunens planering och fysiska förutsättningar samman med mina egna erfarenheter från planering och de idéer som jag odlat under arbetes gång.

Allt oftare ser man planeringsprojekt där det finns ett fokus på en ökad samverkan med invånarna. Här är planerarnas/ landskapsarkitekternas roll att förmedla åsikter, upplevelser och kunskap. Men kanske framförallt att göra avvägningar mellan olika intressen och hitta lösningar som kan fungera för flertalet inblandade och de som påverkas.

I mitt examensarbete har jag haft kontakt med både invånare och kommunens tjänstemän vilket har gett mig ett större självförtroende att vara en förmedlare av åsikter och en visionär inför framtida planeringsåtgärder. Med andra ord, att vara en landskapsarkitekt!

LITTERATURLISTA

Tryckta källor

Amcoff, Jan (2000) *Samtida bosättning på svensk landsbygd*. Geografiska Regionstudier, Uppsala.

Boverket (1996) *Översiktlig planering för en hållbar utveckling - informationsskrift till kommunala politiker*.

Glesbygdsverket (2005) Vad är gles- och landsbygd? *Landsbygden i den regionala utvecklingen*. Slutrapport Februari 2005, Bilaga 1, sid. 42-46.

Hermansson, Hanna (2006) *Landskapsplanering ur ett hållbarhetsperspektiv*. Institutionen för landskapsplanering, SLU.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Landsbygdskommittén (2006) *Se landsbygden! Myter, sanningar och framtidsstrategier*. Slutbetänkande av Landsbygdskommittén.

Länsstyrelsen Västra Götaland (2006) Bilaga 1. Landskapskaraktärsanalys av Västra Götaland. *Landsbygdsanalys Västra Götalands län*. Rapport 2006:84.

Marks kommun (1991) *Översiktsplan 90 för Mark*.

Marks kommun (1997) *Mark NV - Komplettering av ÖP 90 för Mark*.

Marks kommun (1994) *Naturvårdsplan i Marks kommun*.

Marks kommun (2007) *2007- Siffror om Mark*.

Marks kommun (2007b) *Strategi för bostadsutveckling och lokal attraktivitet i Marks kommun*.

Marks kommun (2006) *Delområdesprognos 2006-2010*.

Nilsson, Ingvar (1996) *Det goda Mark 2020- En resa för framtiden*. Marks kommun & Miljö i Mark.

Nordström, Maria & Mårtensson, Fredrika (2001) *Att bo på landet är olika- en miljöpsykologisk studie av hur landsbygdsbor ser på boendemiljö och byliv*. Rapport 01:4, Institutionen för landskapsplanering, Alnarp.

Reiter, Ole (2003) Planering för landsbygden...?- om behovet av styrmedel för utveckling av landsbygden. *De glesa strukturerna i den globala ekonomin - kunskapsläge och forskningsbehov*. KSLA. Årg 142. Nr 8. Sid 91-94.

Regeringen (1997) *Ekologisk hållbarhet*. Regeringens skrivelse 1997/98:13.

Regeringen (2005) *Strategiska utmaningar- En vidareutveckling av svensk strategi för hållbar utveckling*. Regeringens skrivelse 2005/06:126

Regeringskansliet (2007) *Landsbygdsprogram för Sverige år 2007-2013*.

Renborg, Ulf (2003) Olika landsbygder- olika möjligheter. *Hur planeras boendet på landsbygden?* Kungliga Skogs- och Lantbruksakademiens. Årgång 142, Nr 25. Sid. 8-11.

Stenbacka, Susanne (2001) *Landsbygdsboende i inflyttarnas perspektiv*. Geografiska regionstudier. Uppsala.

Stenbacka, Susanne (2003) Landsbygdens nya praktiker. *De glesa strukturerna i den globala ekonomin - kunskapsläge och forskningsbehov*. KSLA. Årg 142. Nr 8. Sid 79-83.

Westholm (1996) Landsbygden - förnyelsens landskap efter industrialismen. *Med periferin i centrum* (Red. Månsson, Hans) Glesbygdsverket.

Västtrafik (2006) *Närtrafik- Marks kommun*. Liten folder.

Elektroniska källor

Byrsten, Frida (2007-06-19) *Krav på hållbar utveckling i planeringsprocessen*. Tillgänglig: <http://www.hallbarhetsradet.se/templates/Hallbarhetsradet_Page.aspx?id=1282>

Castell, Pål (2007-06-15) *Sociala aspekter på hållbar utveckling – fem synsätt*. Tillgänglig: <http://www.hallbarhetsradet.se/templates/Hallbarhetsradet_Debatt_Closed.aspx?id=1298>

Council of Europe (2007-09-19) *Official Text of the European Landscape Convention*.

Tillgänglig: <http://www.coe.int/t/e/cultural_co-operation/environment/landscape/reference_texts/Convention_UnitedKingdom.asp#TopOfPage>

Council of Europe (2007-09-20) *Aims of the European Landscape Convention*. Tillgänglig: <<http://www.coe.int/t/e/cultural%5Fco%2Doperation/environment/landscape/presentation/3%5FAims/>>

Hållbarhetsrådet (2007-06-14) *Vad är hållbar utveckling*. Tillgänglig: <http://www.hallbarhetsradet.se/templates/Hallbarhetsradet_Page.aspx?id=230>

Länsstyrelserna (2007-09-26) *Samhällsplanering*. Tillgänglig: <<http://www.lst.se/lst/sv/amnen/Samhallsplanering/>>

Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2007-10-31) *Fastställda bevarandeplaner*. Tillgänglig <http://www.o.lst.se/o/amnen/Naturvard/Natura+2000/Bevarandeplaner/Faststallda_bevarandeplaner.htm#Mark>

Marks kommun (2007-06-20) *Textilindustrins vagga*. Tillgänglig: <http://www.mark.se/mark_templates/Page.aspx?id=1346>

Marks kommun (2007-10-19) *Detaljplaneprocessen*. Tillgänglig: <http://www.mark.se/mark_templates/Page.aspx?id=5504>

Marks kommun (2007-10-25) *Bakgrund*. Tillgänglig: <http://www.mark.se/mark_templates/Page.aspx?id=429>

Miljömålsportalen (2007-06-14) *Våra 16 miljö kvalitetsmål*. Tillgänglig: <<http://www.miljomal.nu/>>

Riksantikvarieämbetet (2007-07-05) *Europeiska landskapskonventionen*. Tillgänglig: <http://www.raa.se/cms/extern/kulturarv/landskap/europeiska_landskapskonventionen.html>

SCB, Statistiska Centralbyrån (2007-05-11) *Tätortsdefinitionen*. Elektroniskt. Tillgänglig: <www.scb.se/templates/Publication_99266.asp>

Muntliga källor

Sivedal, Maria (2007-05-11) Muntligen. Statistiksamordnare i Marks kommun.

Johansson, Cecilia (2007-05-21) Muntligen. Landsbygdsutvecklare i Marks kommun.

Sjöblom, IngMarie (2007-10-19) Muntligen. Plantekniker Marks kommun.

Kartor och bilder

Karta 1. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Länsstyrelsen (2007-11-05) Tillgänglig: <<http://www.gis.lst.se/lanskartor/>>

Karta 2. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun.

Karta3. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun.

Karta 4. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun, 1991 samt flygbild, 2007.

Karta 5. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun, 1991 och Länsstyrelsen, 2006.

Karta 6. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun, 1991.

Karta 7. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun, flygbild, 2007.

Bild 1. Markkontakt, 2007. Nr 30.

Bild 2. Illustration gjord av Åsa Svensson.

Bild 3-5. Illustration gjord av Åsa Svensson.

Bild 6-8. Illustration gjord av Åsa Svensson med underlag från Marks kommun, flygfoto samt ritningar.

BILAGA

Min intervjuguide

Bakgrund

Ålder och sysselsättning?

Kan du beskriva din boendemiljö? Hur ser det ut där du bor? Det omgivande landskapet?

Din familjesituation?

Din bostad?

Var har du växt upp?

Något att följa upp...

Den egna boendemiljön

Hur kommer det sig att du bor just här? Trivs du i ditt boende?

Vad är speciellt med just denna plats?

Vilka miljökvantiteter i boendemiljön är viktigast för dig? Beskriv gärna flera!

Kan du ge exempel på hur du upplever [kvalitet]?

Hur skulle din trivsel ändras om [miljökvantitet] försvann?

Fysiska förutsättningar för att uppleva [kvalitet]?

Något att följa upp...

Hur använder du [miljökvantitet] i vardagen?

Kan du berätta om hur en typisk vardag ser ut? en helgdag?

När du är hemifrån, vad är det du saknar?

Varför tror du att dina grannar bor just här?

Något att följa upp...

Vardagslandskapet

Vilka platser är viktiga för dig? Besöker du? Hänger dessa ihop med någon av miljökvantiteterna?

Något att följa upp...

Hur långt ifrån bostaden anser du dig vara "hemma"?

Hur långt från bostaden rör du dig?

Upplever du landskapet som tillgängligt? Kan du beskriva?

Vad i landskapets utseende uppskattar du mest, hur ser ditt favoritlandskap ut?

Finns det något som du saknar?

Något att följa upp...

Fysiska strukturer

Din ideala husstorlek?

Tomtstorlek?

Enskilt/ med grannar?

Närhet till service, storlek på ort, grannar, kollektivtrafik?

Förväntningar på service från kommunen?

Intresserad av att engagera sig för något?

I så fall hur långt från det egna hemmet sträcker sig engagemanget?

Landsbygden som boendemiljö

Varför bor du på landsbygden? *(att stämma av föreställningar kring landsbygden som bidragit till att de bor här)*

Hur ser ett typiskt landsbygdsboende ut i dina ögon?

Vilka förväntningar har du på vad som ska finnas på landet?

Skillnaden mellan en by på landet/ samling hus och en villamatta i en förort?

Utseende på hus/ tomtstorlek för att det ska "kännas" som landsbygd?

Något som du saknar eller vill ta upp?